

Һошия

1-қисим •••• Һошия пәйғәмбәрнің паһишә бир аялни өз әмригә елиши

¹ Пәрвәрдигарның калами — Уззия, Йотам, Аһаз вә һәзәкиялар Йәһудаға, Йоашның оғли Йәробоам Исраилға падиша болған вақитларда, калам Бәериниң оғли һошияға кәлди; □ ² Пәрвәрдигарның һошия арқилиқ кәлгән сөзиниң башлиниши —

Пәрвәрдигар һошияға: «Барғин, паһишилиқкә берилгән бир аялни әмриңгә алғин, паһишилиқтин болған балиларни өз қолуңға алғин; чүнки зимин Пәрвәрдигардин ваз кечип паһишилиқкә пүтүнләй берилди» деди. □ ³ Шуниң билән у берип Диблаимниң қизи Гомәрни әмригә алди; аял униңдин һамилдар болуп бир оғул туғди.

⁴ Пәрвәрдигар униңға: «Униң исмини «Йизрәэл» дәп қойғин; чүнки йәнә азғина вақит өткәндә, Мән «Йизрәэл»ниң қениниң интиқамини Йәһуниң

□ **1:1** «Йоашның оғли Йәробоам Исраилға падиша болған вақитларда...» — «Исраил» бу китапта адәттә Исраилниң «шималий падишалиғи»ни көрситиду. Һошияниң бешарәтлириниң көпинчиси «шималий падишалиқ» тоғрилиқтур. Бәзи вақитларда «Исраил» толуқ он икки қәбилә (қүмлидин Йәһуда)ни ичигә алиду. Мундақ әһвалда биз буни күчимизниң баричә изаһлап қойимиз. Бу китапта Исраилниң Йәробоамдин кейинки падишалири тилға елинмиған. Пәйғәмбәр бәлким уларни тилға алғучилиғи йоқ дәп қариган болуши мүмкин. □ **1:2** «Барғин, паһишилиқкә берилгән бир аялни әмриңгә алғин, паһишилиқтин болған балиларни өз қолуңға алғин» — балилар теһи туғулмиған еди. Бирақ униң кейин туғулған үч балисидин иккиси Гомәрниң паһишилигидин болған.

жәмәти үстигә қоймән вә Исраил жәмәтиниң падишалиғиға хатимә беримән. □ ⁵ Вә шу күнидә әмәлгә ашурулидуки, Мән Исраилниң оқясини Йизрәәл жылғисидә сундириветимән».□

⁶ Гомәр йәнә һамилдар болуп, қиз туғди. Пәрвәрдигар Ношияға: «Униң исмини «Ло-руһамаһ» дәп қойғин; чүнки Мән Исраил жәмәтигә иккинчи рәһим қилмаймән, уларни қәтъий кәчүрүм қилмаймән; □ ⁷ Бирақ Йәһуда жәмәтигә рәһим қилимән вә

□ **1:4 «Униң исмини «Йизрәәл» дәп қойғин»** — «Йизрәәл» «Худа териған» яки «Худаниң териғини» дегән мәнидә, вә йәнә «Худа тарқитиду» дегән мәнидә. Исраилниң шималий тәрипидики «Йизрәәл» дегән жылғида дәһшәтлик бир қирғинчилик болған. Йәһу исимлиқ бир сәрдар Исраилниң шу вақиттики падишаси Йәһорамни вә ордидикиләрни, жүмлидин рәзил ханиш Йәзәбәлни өлтүрүвәтти. Бу ишлар Худаниң Йәһорам үстигә болған жазаси болғини билән, Йәһу учиға чиққан қанхор адәм болуп, Худа униңға тапшурған жазалиқ вәзиписидин һалқип нурғун гунасив адәмләрни өлтүрүвәтти. Гәрчә бу иш 100 жил илгири болған болсиму, Исраил униң гуналиқини етирап қилип бақмиған (Тәврат, «Падишаһлар» 9-10-бап). «Йизрәәл» жылғиси Гидеон һаким болған вақтида Исраилниң шанлиқ бир фәлибисиниң соруни еди («Һак.» 6-7-бап), бу жай Йәһуниң вақтида қирғин соруни болған, кәлгүсидә Исраилниң чоң мәғлубийитиниң соруни болиду. □ **1:5 «Мән Исраилниң оқясини Йизрәәл жылғисидә сундириветимән»** — Асурийә империйәси миладийәдин илгәрки 733-жили Исраилниң шималий районлириға бесип кирип, Йизрәәл жылғисини ишғал қилип, барлиқ шималлиқларни, жүмлидин Гилеад вә Галилийәликләрни әсиргә чүшүрүп елип кәтти. Шу вақиәләр билән Исраилниң һәрбий күчи («оқяси») сундуруветилди. □ **1:6 «Гомәр йәнә һамилдар болуп, қиз туғди. Пәрвәрдигар Ношияға: «Униң исмини «Ло-руһамаһ» дәп қойғин»... деди** — «Ло-руһамаһ» «рәһим қилинмиған (қиз)» дегән мәнидә. «Гомәр йәнә һамилдар болуп, қиз туғди». Бу әйттә 3-әйттикигә охшаш «униңин ... туғди» дегән бир ибарә болмиғачқа «Ло-руһамаһ» ношияниң өз балиси әмәс еди.

уларниң Худаси болған Пәрвәрдигар арқилиқ уларни қутқузимән; уларни оқясиз, қиличсиз, жәңсиз, атларсиз вә атлиқ әскәрсиз қутқузимән» — деди.□

⁸ Гомәр Ло-руһамаһни әмчәктин айриғандин кейин йәнә һамилдар болуп оғул туғди; ⁹ Рәб: «Униң исмини: «Ло-амми» дәп қойғин; чүнки силәр Мениң хәлқим әмәс вә Мән силәргә Пәрвәрдигар болмаймән» деди.□

Ношия Израилниң ахирқи замандики бәхити тоғрилиқ бешарәт бериду

□ **1:7** «Бирақ Йәһуда жәмәтигә рәһим қилимән вә уларниң Худаси болған Пәрвәрдигар арқилиқ уларни қутқузимән; уларни оқясиз, қиличсиз, жәңсиз, атларсиз вә атлиқ әскәрсиз қутқузимән» — бу бешарәт бәлким Асурийә империйәсиниң қошуниниң Йәһудаға тажавуз қилидиғанлиғи вә шундақ болсиму Пәрвәрдигарниң Пәриштисиниң вәстиси билән Асурийәни (дәрвәкә һеч жәң болмайла) йоқитидиғанлиғини көрситиду (миләдийәдин илгәрки 702-жили). Бу әйтниң қизиқ бир йери шуки, Пәрвәрдигар «Пәрвәрдигар арқилиқ» бу ишни қилиду. Демәк «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси»ниң Өзини Худа дейишкә болиду. Башқа йәрдә сөһбәтләшкинимиздәк, ишинимизки «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси» дәл Худаниң «Калами» Әйсә Мәсиһниң Өзидур («Йәш.» 36-38-бапларни көрүң). Мәзкур бешарәтниң бир нәтижиси бәлким Израилда турған бәзи ихласмән кишиләр Йәһуда зиминиға өтүп, олтирақлашқан болса керәк. □ **1:9** «Рәб: «Униң исмини: «Ло-амми» дәп қойғин»... деди» — «Ло-амми» «Мениң хәлқим әмәс» дегән мәнидә.

Бу исим Гомәрниң балисиниң башқа әрдин болғанлиғини билдүриду, шуниңдәк Худа алдида Израилниң әһвалини көрситиду. «Мән улар үчүн Пәрвәрдигар болмаймән» (яки «Мән силәр үчүн болмаймән» яки «Мән силәр үчүн «дәәлдин Бар Болғучи» болмаймән») дегән ибарә, Худаниң Муса пәйғәмбәргә тапшурған Өз намини, йәни «Яһвәһ» («Мән Өзүмдүрмән»)ни көздә тутиду. Демәк, «Мән силәрдин хәвәр алидиған Худайиңлар болмаймән».

10 — Бирақ Исраилниң балилириниң сани деңиздики қумдәк болуп, уни өлчигили яки саниғили болмайду; «Силәр мениң хәлқим әмәссиләр» дейилгән жайда шу әмәлгә ашурулидуки, уларға: «Силәр тирик Тәңриниң оғуллири!» — дейилиду. ■ 11 Исраил балилири вә Йәһуда балилири биргә жиғилиду, өзлиригә бирла башни тикләйду вә турған зиминдин чиқиду; чүнки «Йизрәәлниң күни» улукдур! Ака-укилириңларға «Амми! (Мениң хәлқим!)» вә сиңиллириңларға «Руһамаһ! (рәһим қилинған!)» — дәнлар! □ ■

2

Исраилға қилинған тәрбийилик жаза — Худаниң сөзиниң давами

1-2 — Анаңларға дөвайимни йәткүзүп, униң билән дөвалишиңлар; чүнки у Мениң аялим әмәс вә Мән униң ери әмәс; у паһишилик турқини чирайидин, зинахорлуқ һаләтлирини көксиниң

■ 1:10 Яр. 32:11; Рим. 9:25, 26 □ 1:11 «турған зимин» — Исраиллар сүргүн қилинған зимин болса керәк. «турған зиминдин чиқиду» — яки «турған зиминда яшиниду». «Йизрәәлниң күни» — бу күнниң немә екәнлиги 2:14-23-айәттә көрүниду. Бу айәт үстидә «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз. ■ 1:11 Йәш. 11:13; Йәр. 3:18; Әз. 37:16, 22; Әф. 2:14, 15, 16

арисидин яқатсун![□]

³ Болмиса, Мэн уни қип-ялаңач қилип қойимән, туғулған күнидикидәк анидин туғма қилип қойимән;

Мэн уни худди чөл-баяванға охшаш қилимән,
Уни бир қағжирақ йәргә айландуримән,
Уни уссузлуқ билән өлтүримән;

⁴ Униң балилириға рәһим қилмаймән,
Чүнки улар паһишиликләрдин төрәлгән балилардур.

⁵ Чүнки уларниң аниси паһишилиқ қилған,
Уларни қарнида көтәргүчи номуссизлиқ қилған;
Чүнки у: «Мән маңа нан вә сүйүмни, жуң
вә канапимни, зәйтун мейим вә ичимлик-
шараплиримни тәминлигүчи ашнилиримға
интилип уларни қоғлишимән» — деди.[□]

⁶ — Шуңа мана, Мән йолуңни тикән-жиғанлиқлар
билән читлап қоршивалимән,
Исраилниң әтрапини там билән тосимән, у чиғир
йоллирини тапалмайдиған болиду.

⁷ Шуниң билән у ашнилирини қоғлайду, бирақ уларға
йетишәлмәйду;
Уларни издәйду, тапалмайду;

[□] **2:1-2** «анаңларға дәвайимни йәткүзүп, униң билән дәвалишиңлар; чүнки у мениң аялим әмәс вә мән униң ери әмәс; у паһишилиқ турқини чирайидин, зинахорлуқ һаләтлирини көксиниң арисидин яқатсун!» — демисәкму бу сөzlәр һәм пәйғәмбәрниң өз балилириға һәмдә Худаниң өз хәлқигә ейтқанлиридур. Төвәндики сөzlәр (14-3) асасән Худаниң Исраилға болған сөзлири — Бирақ бәзилири пәйғәмбәрниң өз әһвалиға мас келиду. [□] **2:5** «ичимлик-шараплиримни тәминлигүчи ашнилиримға интилип уларни қоғлишимән» — «ашнилирим» Исраил чоқунған һәр хил бутларни, болупму «Баал»ларни көрситиду. Надан Исраил аш-таам вә нәрсә-кәрәкләрни Худа әмәс, бәлки бу бутлар тәминләйду, дәп қарайтти.

Шуңлашқа у: «Мән берип биринчи еримни тепип, униң йениға қайтимән; чүнки әһвалим бүгүнкидин яхши еди» — дәйду.

8 — У зираәтләрни, йеңи шарап вә зәйтун мейини тәминлигүчиниң Мән экәнлигимни,

Өзлири «Баал» бутларни ясашқа ишләткән күмүч-алтунни көп қилғучиниң Мән экәнлигимни зади билмиди.

9 Шуңа Мән қайтип келимән, униңдики зираәтлиримни өз вақтида,

Йеңи шараплиримни өз пәсридә елип кетимән, Өзүмдики уларниң ялаңачлиғини йеппишқа керәклик жуң-канаплиримни бәрмәй қайтуруп кетимән;□

10 һазир Мән униң номуссизлиғини ашнилириниң көз алдида ашкарилаймән,

Һеч ким уни қолумдин қутқузалмайду.□

11 Шундақ қилип униң тамашәлириға хатимә беримән;

Униң һейтлириға! Униң «йеңи ай»лириға!

Униң «шабат»лириға! Қисқиси, униң барлиқ «жамаәт ибадәт сорун»лириға хатимә беримән!□

□ **2:9** «Шуңа мән қайтип келимән, униңдики зираәтлиримни ... елип кетимән, Өзүмдики ... жуң-канаплиримни бәрмәй қайтуруп кетимән» — Израиллар Худаниң йениға «қайтиши» керәк. һазир әксичә Худа уларниң йениға жазалашқа қайтиду.

□ **2:10** «Һазир мән униң номуссизлиғини ашнилириниң көз алдида ашкарилаймән» — МОШУ «ашнилири» дегән сөзниң мәнаси һазир сәл кеңәйтилди. Израил Худаниң қоғдишиға ишәнмәй, һәр қайси бутпәрәс дәләтләргә тайинип улар билән иттипақдаш болмақчи. Бирақ Худа Өзигә қилған бу вәпасизлиқни һәммә адәмниң көзи алдида ашкарилайду. □ **2:11** «Хатимә беримән; униң һейтлириға! Униң «йеңи ай»лириға!...» — «йеңи ай»ниң биринчи күни һейт күни һесаплинатти. «Шабат» күни, йәни шәнбә күни, дәм елиш күни еди.

12 Вә Мән униң үзүм таллирини вә әнжир дәрәқлирини вәйран қилимән;

У буларни: «Булар болса ашнилирим маңа бәргән иш һәққилиримдур!» дегән еди;

Мән буларни жаңгалға айландуримән, явайи һайванлар уларни йәп кетиду.■

13 Мән униң бешиға «Баал»ларниң күнлирини чүшүримән;

Чүнки у шу күнлирида уларға исриқ салатти,

У өзини үзүклири вә зибу-зиннәтлири билән пәрдазлап,

Ашнилирини қоғлишип, Мени унтуди — дәйду Пәрвәрдигар.□

Худа ахир берип йәнила Исраилни муһәббети арқилиқ өзиниңки қилиду — «Йизрәәлниң күни»

14 Шуңа мана, Мән униң көңлини алимән,

Уни далаға елип келимән, көңлигә сөзләймән. □

15 Шундақ қилип Мән униңға шу йәрдә үзүмзарлирини қайтуримән,

«Ақор жилғиси»ни «үмүт ишиги» қилип беримән;

Андин у шу йәрдә яшлиқ күнлиридикидәк,

■ **2:12** Зәб. 79:13-14; Йәш. 5:5 □ **2:13** «мән униң бешиға «Баал»ларниң күнлирини чүшүримән» — демәк, Худа Исраилниң «Баал»ларға чоқунған күнлириниң тегишлик җазасини уларниң бешиға чүшүриду. □ **2:14** «Шуңа мана, мән униң көңлини алимән, уни далаға елип келимән, көңлигә сөзләймән»

— «шуңа» дегән бу сөз адәмни толиму һәйран қилиду, әлвәттә. Худаниң шапаити дайим дегидәк шундақ.

Мисир зиминидин чиққан күнидәк күй-нахша ейтиду. □

16 Вә шу күни әмәлгә ашурулидуки, — дәйду Пәрвәрдигар — «Сән Мени «ерим» дәп чақирисән, Иккинчи Мени «Баал»им демәйсән. □

17 Чүнки Мән «Баал»ларниң намлирини сениң ағзиндин елип ташлаймән, Улар бу нами билән иккинчи һеч қандақ әсләнмәйду. □

18 Шуниң билән Мән улар үчүн даладики һайванлар, асмандики учар-қанатлар вә йәр йүзидики өмүлигүчиләр билән әһдә түзимән; Мән оқя, қилич вә жәңни сундуруп зиминдин елип ташлаймән; халқимни аман-есән ятқузимән. ■

□ **2:15** «Шундақ қилип Мән униңға шу йәрдә үзүмзарлирини қайтуримән, «Ақор җилғиси»ни «үмүт ишиги» қилип беримән; андин у шу йәрдә яшлиқ күнлиридикәк, ... күй-нахша ейтиду» — бу әйәттики бәзи сөзләрниң шәрһи: — (1) «Ақор җилғиси» — Әслидә Исраил Пәләстинни ишғал қилиш үчүн жәң қиливатқан күнләрдә, «Ақан» (яки Ахор, мәнәси «аварә») исимлиқ бир киши Худаниң көрсәтмисигә итаәт қилмиғачқа, пүткүл Исраил жәңдә мәғлуп болди. Йәшуа пәйғәмбәрниң вәстиси билән Ақанниң гунайи ениқланғандин кейин, Исраил Ақанни чалма-кесәк қилип өлтүрүвәтти. Андин Исраил дүшмәндин қутқузулди. «Ақанниң өлүми уларни қутқузған» дегили болиду. Шуңа мәзкур әйәттиң мәнәси, бәлким бириси уларниң гуналарини көгириши билән, улар қутқузулидиған болиду («Йә.» 7-бапни көрүң). (2) «яшлиқ күнлири» — бәлким Исраилниң «йеңи бир әл» туғулғандәк, Мисирдин чиққан вақтини көрситиду. (3) «нахша ейтиду» йәнә «(Маңа) жавап бериду» дегәнниму билдүриду. □

□ **2:16** «Сән Мени «ерим» дәп чақирисән, иккинчи Мени «Баал»им демәйсән» — «кириш сөз»дә ейтқинимиздәк, «Баал» дегән сөзниң бир мәнәси «егәм» яки «ерим».

□ **2:17** «Мән «Баал»ларниң намлирини сениң ағзиндин елип ташлаймән» — ибраний тилида «Мән «Баал»ларниң намлирини униң (йәни, Исраилниң) ағзидин елип ташлаймән». ■ **2:18** Аюп 5:23; Йәш. 11:6; Әз. 14:21; 34:25

19 Шундақ қилип Мән сени әбәдил-әбәт Өзүмгә бағлаймән; һәққанийлиқта, меһир-муһәббәттә, рәһим-шәпқәтләрдә сени Өзүмгә бағлаймән; □
 20 Садақәтликтә сени Өзүмгә бағлаймән, шуниң билән сән Пәрвәрдиғарни билип йетисән. □ ■ 21 Вә шу күнидә әмәлгә ашурулидуки, «Мән аңлаймән» — дәйду Пәрвәрдиғар, — «Мән асманларниң тәливини аңлаймән, булар йәр-зиминниң тәливини аңлайду; 22 Йәр-зимин зираәтләрниң, йеңи шарап вә зәйтун мейиниң тәливини аңлайду; вә булар «Йизрәәл»ниң тәливини аңлайду! □ 23 Вә Мән Өзүм үчүн уни зиминда териймән; Мән «Ло-руһамаһ»ға рәһим қилимән; Мән «Ло-амми»ға: «Мениң хәлқим!» дәймән; вә улар Мени: «Мениң

□ **2:19** «Мән сени ... Өзүмгә бағлаймән» — бу сөз адәттә қизни өзигә әмригә елишини билдүриду. □ **2:20**

«һәққанийлиқта, меһир-муһәббәттә, рәһим-шәпқәтләрдә... садақәтликтә (сени Өзүмгә бағлаймән)» — дегән сөзләр Худаниң қилидиғанлирини сүпәтләйду, әлвәттә. Бирақ ишинимизки, бу сөзләр йәнә кәлгүсидики **Исраилниң** Худаниң муһәббитигә болған инкасиниму билдүриду. Исраил шу күни йәнә вапасиз болмайду. Бу чоң бир өзгириш, чоң бир мөжизидур! ■ **2:20** Йәр. 31:33, 34

□ **2:22** «...булар «Йизрәәл»ниң тәливини аңлайду!» — «Йизрәәл» дегән исим «Исраил» дегән исим билән тәләпүз жәһәттә охшишип кетиду, мошу йәрдә Исраилни көрситиду. Бирақ Ношияниң биринчи оғли «Йизрәәл»ниң анисиниң вапасизлиғидин туғулуп (2:4ни көрүң) андин шу сәвәвидин атисидин айрилғинидәк, Исраил «анисиниң вапасизлиғи» билән Худасидин айрилған болуп, һазир Худаси билән әпләштүрүлгән болиду.

Худайим!» — дэйдү. □ ■

3

Ношия өзигә вапасизлиқ қилип өзидин айрилған аялини қайтуруп әкилиду

¹ Вә Пәрвәрдигар маңа: — **Йәнә барғин**, ашниси тәрипидин сөйүлгән, зинахор бир аялни сөйгин; гәрчә Исраиллар ят илаһлар тәрипигә еғип кәткән, «кишмиш пошкал»ларни сөйгән болсиму, *Мән Пәрвәрдигар уларға көрсәткән сөйгүмдәк сән уни сөйгин*, — **деди** □ ² (шуңа мән он бәш күмүч тәңгә, бир хомир бугдай вә йерим хомир арпиға уни өзүмгә қайтурувалдим; □ ³ Мән униңға: «Сән мән үчүн узун

□ **2:23** «Мән өзүм үчүн уни зиминда териймән» — есимиздә барки, «Йизрәэл» «Худаниң теригини» дегән мәнидә. Худаниң Исраил (Йизрәэл)ға болған мәхсити, деханниң **өзи үчүн** уруқни зиминға теригиниға охшаш әмәлгә ашурулиду. Демәк, ахирқи заманда, Исраил характерида, межәзидә, қилғанлирида Худаниң көңлидикидәк болиду. Худа шу йол билән Исраилда өзини улуклайду.

■ **2:23** Нош. 2:1; Рим. 9:26; 1Пет. 2:10 □ **3:1** «кишмиш пошкаллирини сөйидигән» — бу кинайилик гәп. Улар бәлким бу пошкалларни һәр хил бутларға атап йегән болуши мүмкин. Улар бутпәрәслик йолида шу кишмишләрни йегәчкә һәқиқий «диндарлар» болуп қалди — гәрчә Пәрвәрдигарниң сөйгүсиниң объекти Исраил болған болсиму, лекин Исраилниң сөйүш объекти наһайити бир хил пошкал болған еди, халас. □ **3:2** «...жигирмә күрә бугдай вә он күрә арпа» — «бир хомир» 300 литр, йәни 20 күрә, «йерим хомир» 150 литр, йәни 10 күрә. «мән ... уни өзүмгә қайтурувалдим» — қариганда Гомәр куллук һалитигә чүшүп қалған, базарда (бәлким балилири билән) сетилидигән һалға кәлгән.

Ношия үчүн уни сетивелиш сәл қийинрақ көрүниду; униң баһасиға йетиш үчүн пулга қошуп йәнә уни-буни елип келиш керәк еди.

күнләр күтисән; сән паһишилик қилмайсән, сән башқа әрниңки болмайсән; мәнму сән үчүн охшашла сени күтимән» — дедим).□ ■

⁴ — «Чүнки Исраиллар узун күнләр падишасиз, шаһзадисиз, қурбанлиқсиз, «түврүк»сиз, «әфод»сиз вә һеч өй бутлирисиз күтүп туриду. □ ■ ⁵ Вә кейинрәк, Исраил балилири қайтип келиду вә Пәрвәрдигар болған Худасини һәм Давут падишасини издәйду; күнләрниң ахирида улар тәвренип әйминип Пәрвәрдигарниң йениға, шундақла Униң меһриванлиғиға қарап келиду».□ ■

□ **3:3** «Сән мән үчүн узун күнләр күтисән» — демисәкму буниң мәнаси, ношия уни һәр қандақ мунасивәттин айрип ялғуз турмушқа қалдуриду. Бирақ у өзи униңдин башқа һеч қандақ бир аялға йеқинлашмай, уни күтиду. ■ **3:3** Қан. 21:11 □ **3:4** «Исраиллар узун күнләр падишасиз, шаһзадисиз, қурбанлиқсиз, «түврүк»сиз, «әфод»сиз вә һеч өй бутлирисиз күтүп туриду» — бу әйәттә тилға елинған бәзи нәрсиләр яки ишлар (падиша, шаһзадә, қурбанлиқ, әфод) әслидә маһийити яхши, бәзиләр пүтүнләй яхши әмәс. Бу бешарәттин қариганда, Худа Исраил үчүн сәлимаза йеңи бир башлинишни бекиткән. «Түврүк» бәлким бутпәрәсликкә аит болған нәрсини көрситиду. «Әфод» — Худа Муса пәйғәмбәргә чүшүргән қанун бойичә, баш каһин кийдиған бир алаһидә калтә чапан болуп, униң ичидики икки таш арқилиқ Худадин йол соригили болатти. «Тәбирләр»ниму көрүң. ■ **3:4** Нош. 10:3 □ **3:5** «кейинрәк, Исраил балилири қайтип келиду вә Пәрвәрдигар болған Худасини һәм Давут падишасини издәйду» — «ношия» дегән китапта «Исраил» адәттә «шималий падишалиқ»ни көрситиду. Улар бурунла Худа әсли бекиткән Давутниң ханданлиғиға тәвә падишалиқтин айрилип кәткән еди. Шуңа ахирқи заманларда уларниң «Давутни издиши» үчүн һәр қандақ тәкәббурлуқни ташлиши керәк болиду. Униң үстигә бу бешарәт ахирқи заманларда падиша Давутниң оғли Мәсиһ Әйсаниң Исраилни күтқузидиғанлиғиниму көрсәтсә керәк. ■ **3:5** Йәш. 2:2; Йәр. 30:9; Әз. 34:23; 37:22; Мик. 4:1

4

2-қисим: **••• Һошияның айрым-айрым хәвәрлири** — «И Израил, Мән қандақму силәрни ташлап қойимән?!»

••• ••• Йорутулмиған бир хәлиқ

¹ Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар, и Израил балилири; чүнки Пәрвәрдигарниң зиминда туруватқанлар билән қилидиған дөваси бар; чүнки зиминда һеч һәқиқәт, һеч мөһриванлиқ, Худани һеч билиш-тонуш йоқтур; ■ ² Қарғаш-тиллаш, ялғанчилик, қатиллик, оғрилиқ, зинахорлуқ — булар зиминда ямрап кәтти; қан үстигә қан төкүлиду. □ ³ Мана шу сәвәптин зимин матәм тутиду, униңда туруватқанларниң һәммиси жүдәп кетиду; улар даладики һайванлар һәм асмандики учар-қанатлар билән биллә жүдәп кетиду; бәрһәқ, деңиздики белиқларму йәп кетилиду.

⁴ Энди һеч ким дөва қилишмисун, һеч ким әйипләшмисун; чүнки Мениң дөвайим дәл сән билән, и каһин! □ ⁵ Сән күндүздә путлишип жиқилисән; пәйғәмбәрму сән билән кечидә тәң путлишип жиқилиду; вә Мән анаңни һалак қилимән. □

■ **4:1** Мик. 6:2 □ **4:2** «қан үстигә қан төкүлиду» — яки өлтүрүш вақиәлири наһайити көп экәнлигини яки (бәзи алимларниң пикричә) халиғанчә адәмләрни тутувелип уларни бутларға «инсан қурбанлиқ»и қилидиғанлигини көрситиду. □ **4:4** «Мениң дөвайим дәл сән билән, и каһин!» — башқа бир хил тәржимиси: «Хәлқиң каһин билән дөвалашқандәк болди». Лекин бизниңчә 4-айәттики сөzlәр каһинға қарита етилиду; бизниң тәржимимиз 5-айәттики сөzlәргә интайин мас келиду, дәп қараймиз. Ибраһий тилини чүшиниш сәл тәс. □ **4:5** «пәйғәмбәрму сән билән кечидә тәң путлишип жиқилиду» — «пәйғәмбәр» сахта пәйғәмбәрни яки (бутпәрәслик яки ялақчилик қатарлиқ сәвәпләр билән) өз мәнпәитигә сетилип кәткән пәйғәмбәрни көрситиду.

6 Мениң хэлқим билимсизликтин һалак қилинди; вә сәнму билимни чәткә қаққан экәнсән, Мәнму сени чәткә қақимәнки, сән Маңа йәнә һеч каһин болмайсән; Худайиңниң қанун-көрсәтмисини унтуғанлиғиң түпәйлидин, Мәнму сениң балилириңни унтуймән. □ 7 Улар көпәйгәнсери, Маңа қарши көп гуна садир қилди; Мән уларниң шан-шәривини шәрмәндичиликкә айландуруветимән. □

8 Улар хэлқимниң гунайини йәйдиған болғачқа, Уларниң жени хэлқимниң қәбиһлигигә интизар болиду. □

9 Вә хэлқим қандақ болса, каһинларму шундақ болиду; Мән каһинларниң тутқан йоллирини өз үстигә чүшүримән, өз қилмишлирини бешиға

□ **4:6** «Мениң хэлқим билимсизликтин һалак қилинди; вә сәнму билимни чәткә қаққан экәнсән, Мәнму сени чәткә қақимән...» — бу әйәттики «билим» шүбһисизки, Худани билиш дегәнлиқтур.

□ **4:7** «Улар көпәйгәнсери... Мән уларниң шан-шәривини шәрмәндичиликкә айландуруветимән» — «улар» каһинларни яки (6-әйәттә ейтилған) «каһинларниң балилири»ни көрситиду. «Мән уларниң шан-шәривини шәрмәндичиликкә айландуруветимән» — «каһин болуш» наһайити шәрәплик иш, әлвәттә. Уларниң шәрәплик вәзипилири хәлиққә Худаниң қанун-көрсәтмилирини үгитишни өз ичигә алиду. Бирақ буниң орнида улар өзи «Худаниң қанун-көрсәтмилирини унтуған» (6-әйәт). □ **4:8** «Улар хэлқимниң гунайини йәйдиған болғачқа...» — Тәврат дәвридә бириси гуна садир қилған болса, ундақта у «гуна қурбанлиғи»ни (гунайини тиләйдиған қурбанлиқ)ни сунуши керәк еди. Каһинларниң бундақ қурбанлиқларниң гөшидин мәлум бир қисимни йеиш имтиязи бар еди. Шуңа улар һазир: — «Хәлиқ көпрәк гуна қилса, йәйдиғинимизму көп болиду!» дәп ойлиған охшайду.

қайтуримән. □ ■

¹⁰ Улар йәйду, бирақ тоймайду,
Улар паишилик қилиду, бирақ һеч көпәймәйду;
Чүнки улар Пәрвәрдиғарни тиңшашни ташлап
кәтти, □ ■

¹¹ Өзлирини паишилик, шарап вә йеңи шарапқа
беғишлиди;

Бу ишлар адәмниң әқил-зеһнини булап кетиду.

¹² Хәлқим өз тайиғидин йолйоруқ сорайду,
Уларниң һасиси уларға йол көрситәрмиш!
Чүнки паишиликниң роһи уларни аздуриду,
Улар Худасиниң һимайиси астидин паишиликкә
чиқип, □ ■

¹³ Тағ чоққилирида қурбанлиқ қилиду,
Дөң-егизликләрдә, шундақла сайиси яхши болғачқа
дуб вә терәк вә қарияғачлар астидиму исриқ салиду;

□ **4:9** «Хәлқим қандақ болса, каһинларму шундақ болиду» — демәк, хәлқим жазайимни тартқан экән, сән каһинму буниңдин халий болмайсән; алаһидә имтиязлириң сени қуткузмайду, әксичә тартидиған жазайиң техиму еғир болиду. ■ **4:9** Йәш. 24:2

□ **4:10** «Улар паишилик қилиду, бирақ һеч көпәймәйду» — бу интайин кинайилик гәп. Демәк, Исраил «паишә болуп» (бутларға чоқунған болуп), көп «паишвивазлар» (бутлар) билән биллә болған болсиму, һеч қандақ пайда көрмигән. Башқа хил тәржимиси: «Улар паишилик қилиду, лекин һеч параванлашмайду». ■ **4:10** Мик. 6:14

□ **4:12** «Хәлқим өз тайиғидин йолйоруқ сорайду, уларниң һасиси уларға йол көрситәрмиш!» — улар «тайиғи», «һасиси»ни палчилиқ, рәмчилик үчүн ишлитиду. «Чүнки паишиликниң роһи уларни аздуриду, улар Худасиниң һимайиси астидин паишиликкә чиқип,...» — «кириш сөз»имиздә тилға елинғандәк, «паишилик» бутпәрәслик вә паишиликниң өзини өз ичигә алиду. «Баал» қатарлиқларға чоқунуш паалийәтлири һәр хил паишиликни өз ичигә алған. Исраил Худаға садиқ болған аялдәк әмәс, бәлки вапасиз паишә аялдәк болған. ■ **4:12** Нош. 5:4

Шуңа қизлириңлар паһишилик, келинлириңларму зинахорлуқ қилиду. □ ■

14 Мән қизлириңларни паһишиликлири үчүн,
Яки келинлириңларни зинахорлуқлири үчүн
жазалимаймән;

Чүнки *атилири* өзлириму паһишиләр билән сиртқа чиқиду,

«Бутхана паһишә»лири билән биллә қурбанлиқ қилиду;

Шуниң билән йорутулмиған бир хәлиқ жиқитилиду. □

15 Сән, и Исраил, паһишилик қилишиң билән,

Йәһуда гунаға четилип қалмисун!

Нә Гилгалға кәлмәңлар, нә «Бәйт-Авән»гә чиқмаңлар,

Нә «Пәрвәрдигарниң һаяти билән!» дәп қәсәм

□ **4:13** «...Дөң-егизликләрдә, шундақла сайиси яхши болғачқа дуб вә терәк вә қарияғачлар астидиму истриқ салиду» — улар Худаниң һимайиси астидин чиқип, һаһайити бир дәрәк астида бир буттин һимайә соримақта. «*силәрниң* қизлириңлар паһишилик, келинлириңларму зинахорлуқ қилиду» — «(силәрниң) қизлириңлар... келинлириңларму» — Худа «силәр» дегән сөз билән бәлким йәнә каһинларға сөз қилиду. ■ **4:13** Йәш. 1:29; 57:7; Әз. 20:28 □ **4:14** «Мән қизлириңларни паһишиликлири үчүн, яки келинлириңларни зинахорлуқлири үчүн жазалимаймән; чүнки (*атилири*) өзлириму паһишиләр билән сиртқа чиқиду...» — диққәт қилишқа әрзийдуки, Худа бу қиз-келинләрни әйиплимәйду; Худаниң алдида, мәсәулийәт уларниң атилири (бәлким каһинлар)ниң зиммисидидур.

қилмаңлар.□

16 Чўнки тәрса бир қисир инәктәк, Исраил тәрсалиқ қилиду; Пәрвәрдигар қандақму пахланни баққандәк, уларни кәң бир яйлақта озуқландурсун?□

17 Әфраим бутларға чаплашти;

Униң билән һеч кимниң қари болмисун!□

18 Уларниң шараби түгиши биләнла,

Улар өзлирини паһишилиқкә беғишлайду;

Уларниң есилзадилири номуссизлиққа әсәбийләрчә мәптун болди.

19 Бир шамал-роһ уларни қанатлири ичигә оривалди, Улар қурбанлиқлири түпәйлидин иза-аһанәткә

□ **4:15** «Сән, и Исраил, паһишилиқ қилишиң билән, Йәһуда гунаға четилип қалмисун! Нә Гилгалға кәлмәңлар, нә «Бәйт-Авән»гә чиқмаңлар, нә «Пәрвәрдигарниң һаяти билән!» дәп қәсәм қилмаңлар» — бу сөзләр бәлким Йәһудаға қаритип ейтилиши мүмкин. «Гилгал» вә «Бәйт-Авән» Исраил зиминидики «йерим бутпәрәс» тавапгаһлар еди. Амос пәйғәмбәр алиқачан Исраил вә Йәһудани бу тавапгаһларға бармаслиқ, бу йәрләргә четишлиқ гуналарни қилмаслиқ, жүмлидин Пәрвәрдигарниң намини бекар-беһудә ишләтмәслик керәк, дәп агаһландурған еди («Ам.» 4:4, 5:5, 8:14). Ношия униң агаһлирини тәқрарлайду. У йәнә Амос пәйғәмбәргә әгишип, Исраилларниң «Бәйт-Әл» (Худаниң өйи)дә өткүзгән бутпәрәслигини әйипләп, шу йәрни «Бәйт-Авән» («йоқ бир нәрсә»ниң өйи) дәп атайду. □ **4:16** «Пәрвәрдигар қандақму пахланни баққандәк, уларни кәң бир яйлақта озуқландурсун?» — башқа бир хил тәржимә: «Әнди Пәрвәрдигар һазир уларни пахланни баққандәк кәң бир яйлақта озуқландуриду!». Бу иккинчи хил тәржимисиниң мәнаси тоғра болса униң мәнаси: «Пәрвәрдигар Исраилни уларни сүргүн қилдуриду» дегәнлик болиду. □ **4:17**

«Әфраим бутларға чаплашти; униң билән һеч кимниң қари болмисун!» — «Әфраим» Исраил (шималий падишалиқ)ниң он қәбилисидин әң чоңи, у бәзидә Исраил (йәни, он қәбилә)ниң өзигә вәкил болиду.

қалиду.□

5

Эфраимниң әһвали чатақ, Йәһуданиңму әһвали чатақ!

¹ Буни аңлаңлар, и каһинлар,
Тиңшаңлар, и Израил жәмәти,
Қулақ селиңлар, и падишаниң жәмәти;
Чүнки бу һөкүм силәргә бекитилгән;
Чүнки силәр Мизпаһ шәһиридә бир қилтақ,
Табор теғида йейилған бир тор болғансиләр.□

² Асий адәмләрму қирғин-чапқунға чөкүп кәтти;
Бирақ Мән уларниң һәммисини жазалиғучи
болимән.□

³ Эфраимни билимән, Израил мәндин йошурун әмәс;
Чүнки и Эфраим, сән һазир паһишилиқ қилдиң,
Израил булғанғандур.□

□ **4:19** «бир шамал-роһ уларни қанатлири ичигә оривалди,...» — ибрания тилида «шамал» вә «роһ» бир сөз. Бу жүмлиниң мәнаси бәлким улар паһишилиқ-бутпәрәслик бир пасиқ роһ (жин) тәрипидин пүтүнләй аздурулуп кетилди. □ **5:1** «Силәр Мизпаһ шәһиридә бир қилтақ, Табор теғида йейилған бир тор болғансиләр» — немишкә «Мизпаһ» вә «Табор» дейилиду? Израил әслидә бу жайларда Худаниң көп илтипатлириға вә мәдитигә еришкән. Бу бешарәттин қариганда, бу икки жай һазир әксичә бутпәрәслик яки бир хил адаләтсизлик жүргүзүлгән жайлар болуп қалди. □ **5:2** «Асий адәмләрму қирғин-чапқунға чөкүп кәтти; ...» — бу айәттики «қирғин-чапқун» дегән сөз бәзи алимларниң пикричә балиларни қурбанлиқ қилишни өз ичигә алиду. Бундақ ишлар Қанаандики әлләрниң бутпәрәслигидә көп көрүләтти. Башқа хил тәржимиләрму бар. □ **5:3** «и Эфраим, сән ... паһишилиқ қилдиң» — Эфраимниң Пәрвәрдигардин ваз кечип бутларға бағлиниши «роһий паһишилиқ»кә баравәрдур.

4 Уларниң қилмишлири уларни Худасиниң йениға қайтишиға қоймайду;

Чүнки паишиликниң роһи улар арисидидур,

Улар Пәрвәрдигарни һеч билмәйду.■

5 Исраилниң тәкәббурлуғи өзигә қарши гувалиқ бәрмәктә;

Исраил вә Әфраим өз қәбиһлиги билән жиқилип кетиду;

Йәһудаму улар билән тәң жиқилиду.■

6 Улар қой падилири вә кала падилирини елип Пәрвәрдигарни издәшкә бариду;

Бирақ улар Уни тапалмайду; чүнки У Өзини тартип улардин жирақлашти. □

7 Улар Пәрвәрдигарға асийлиқ қилди,

Чүнки улар балиларни һарамдин туғдурған;

Әнди «йеңи ай» уларни несивилири билән йәп кетиду.□

8 Гибеаһта сунайни,

Рамаһда канайни челиңлар;

Бәйт-авәндә агаһ сигналини аңлителиңлар;

■ 5:4 Һош. 4:12   ■ 5:5 Һош. 7:10   □ 5:6 «қой, кала падилирини елиш» — көп қурбанлиқларни қилишни мәхсити қилиду, әлвәттә.   □ 5:7 «йеңи ай» — һейт яки «йеңи башлиниш» болиду. Шу вақиттин башлап уларниң аман-есәнлиги вә мустәқиллиғиға хатимә берилиду, шу вақит кәлгәндә уларға булаң-талаң қилчиларниң йоли ечилиду, демәкчи. Бу вақиәниң тәпсилатиниң қандақ болидиғанлиғини пәқәт пәрәзла қилалаймиз. Төвәндә, 8-15-айәтләрдә алдин-ала ейтилған тажавузчилик «йеңи ай»да башлинармекин?

Кәйниңдә! Қара, и Бинямин!□

⁹ Әфраим әйиплинидиған күнидә вәйранә болиду;
Мана, Исраил қәбилелири арасида бекитилгән ишни
аян қилдим!

¹⁰ Йәһуданиң әмирлири пасил ташларни
йөткигүчигә охшаштур;
Мән улар үстигә ғәзивимни судәк төкүветимән.

¹¹ Әфраим хорланған, жазаимда езилгән,
Чүнки у өз бешимчилик қилип «паскинилиқ»ни
қоғлап жүрди.□

¹² Шуңа Мән Әфраимға күйә қурути,
Йәһуда жәмәтигә чириткүч болимән.

¹³ Әнди Әфраим өзиниң кесилини,
Йәһуда өз ярисини көргәндә,
Әфраим Асурийәликни издәп барди,

□ **5:8** «Гибеаһта сүнайни, Рамаһда канайни челиңлар;
Бәйт-Авәндә агаһ сигнални аңлтиңлар; кәйниңдә! Қара, и
Бинямин!» — Бинямин он икки қәбилиниң бири, Йәһудаға
беқинди болған, «Исраил», йәни «шималий падишалиқ»ниң жәнубий
чегарасида. Бу бешарәттә икки имканийәт бар: — (1) Йәһуда өзи
Исраилға тажавуз қилиду, әнди Исраил билән Йәһуда бир-бири билән
соқушиду; нәтижидә Исраил Асурийәдин ярдәм сорайду (13-айәт)
(10-айәттә Йәһуданиң һөкүмранларниң жаһангирлиги, ақизларни
бозәк қилип эксплитатсийә қиливатқанлиғи көрситилиду); (2)
бешарәт Асурийә империйәсиниң тажавуз қилидиғанлиғини
көрситиду (миладийәдин илгәрки 733-жили улар Исраилниң
шималий қәблирини елип кәтти: 722-жили пүткүл Исраилни ишғал
қилди: 702-жили Йәһудаға тажавуз қилди). Биз иккинчи имканийәткә
майилмиз. Исраилниң жәнубий чегарисиға туташқан бу шәһәрләр
қистаққа елинидиған болса (һужум шималдин кәлгән әһвалда),
ундақта Исраилниң қалған жайлири немидегән қийбилидиған
болиду! Исраил Асурийәдин ярдәм соригәндин кейин (шундақла
Асурийәгә пул бәргәндин кейин!), улар тәрипидин вәйран қилинған.

□ **5:11** «Әфраим... Өз бешимчилик қилип «паскинилиқ»ни
қоғлап жүрди» — «паскинилиқ» бәлким бир хил бутни көрситиду.

«Жедэлхор падиша»ға тэливини йоллиди;
 Бирақ у һәм силәрни сақайталмайтти,
 һәм яраңларниму давалалмайтти. □

14 Чүнки Мән Әфраимға ширдәк,

Йәһуда жәмәтигә асландәк болиман; Мән, йәни
 Мәнки, уларни титма-титма қиливетип, кетип
 қалиман;

Уларни елип кетимән, қутқузалайдиған һеч ким
 чиқмайду;

15 Мән кетимән, улар гунайини тонуп йетип,
 йүзүмни издимигичә өз жайимға қайтип туримән;
 Бешиға күн чүшкәндә улар Мени интилип издәйду.

6

Исраилниң йүзәки жавави

1 «Келиңлар, Пәрвәрдигарниң йениға қайтайли;
 Чүнки У титма-титма қиливәтти, бирақ сақайтиду;
 Урувәтти, бирақ бизни теңип қойиду.

2 У икки күндин кейин бизни жанландуриду;
 Үчинчи күни У бизни тирилдүриду,
 Биз Униң йүзи алдида һаят яшаймиз!

3 Вә биз Уни билидиған болимиз!
 Биз Пәрвәрдигарни тонуш һәм билиш үчүн интилип
 қоғлаймиз!

□ **5:13** «Әфраим Асурийәликни издәп барди, «жедәлхор падиша»ға тэливини йоллиди» — Асурийәликләр өз падишасиға бәргән унванни, йәни «Улуқ Падишаһ» дегәнниң имласини Ношия қәстән өзгәртип, уни кинайә билән «Жедәлхор Падишаһ» (ибраний тилида «Ярәб падиша») дәп атайду. Әмәлийәттә Асурийә падишалири дәл мошу характерда болған, у башқа әлләр билән соқушушқа һәр қандақ банә-сәвәпләрни чиқарғучи еди.

Униң бизни қутқузушқа чиқиши таң сәһәрниң болушидәк муқәррәр;

У йенимизға ямғурдәк, йәр-зиминни суғиридиған «кейинки ямғур»дәк чүшүп келиду!».[□]

Худаниң дад-пәряди

⁴ И Әфраим, сени қандақ қилсам болар?

И Йәһуда, сени қандақ қилсам болар?

Чүнки яхшилиғиңлар сәһәрдики бир парчә булуттәк, Тездин йоқап кетидиған шәбнәмдәктур.

⁵ Шуңа Мән пәйғәмбәрләр арқилиқ уларни чепивәткән;

Ағзимдики сөзләр билән уларни өлтүрүвәткәнмән;

[□] **6:3** «У йенимизға ямғурдәк, йәр-зиминни суғиридиған «кейинки ямғур»дәк чүшүп келиду!» — «кейинки ямғур» болса Қанаанда (Пәләстиндә) 3- яки 4-айда яғиду, у әтиязлиқ зираәтләрниң пишишида һалқилиқ рольини ойнайду. Бу ямғурлар болмиса һосул болмайду. «Биз Уни билидиған болимиз!... У ... «кейинки ямғур»дәк чүшүп келиду!» — алимларниң бу үч әйәт (1-3) үстидә үч хил пиқри бар: — (1) бу Исраилниң ахирқи заманда товва қилидиған дуаси (чүнки Исраиллар һошияниң дәвридә товва қилған әмәс); (2) бу һошия пәйғәмбәрниң: «Пәрвәрдигарниң йениға қайтайли» дегән дәвити; (3) бу Исраилниң шу чағдики йүзәки бир инкаси, халас. Сөзләр чирайлиқ болсиму Худа уни йүзәки дәп қарайду (4-әйәтни көрүң). Шуңа биз үчинчи имканийәткә қайилмиз. Чүнки бу сөзләрдә өз гунаини етирап қилидиған конкрет гәп кәмчил. Әгәр дуада товва қилидиған сөзләр бар болған болса интайин яхши бир дуа болатти; 14-бапта һәқиқий товва қилидиған дуа тепилиду.

Мениң һөкүмүм таң нуридәк чиқиду.□

⁶ Чүнки Мән қурбанлиқлардин әмәс, бәлки меһир-муһәббәттин,

Көйдүрмә қурбанлиқлардин көрә, Худани тонуш һәм билиштин хурсәнлик тапимән.□ ■

⁷ Бирақ улар Адәм атидәк әһдигә итаәтсизлик қилған; Улар мана шу йол билән Маңа асийлиқ қилған.■

⁸ Гилеад болса қәбиһлик қилғучиларниң шәһири; У қан билән боялған.

⁹ Қарақчилар адәмни пайлиғандәк,

Каһинлар топи Шәкәмгә баридиған йолда қатиллиқ қилмақта;

Бәрһәк, улар ипласлиқ қилмақта.

¹⁰ Исраил жәмәтидә жиркиничлик бир ишни көрдүм; Әфраимниң паһишилиги шу йәрдә тепилиду,

□ **6:5** «Мән пәйғәмбәрләр арқилиқ уларни чепивәткән...» — Худа пәйғәмбәрлири арқилиқ нурғун қетим Исраилға жазасини елип баридиған һөкүмлирини уқтурған еди; демәк, у дәрһал жазалирини әвәтмәйду, бәлки авал пәйғәмбәрлири арқилиқ ағаһландуруп, товва қилиш пурситини бериду; пәкәт товва қилмиса жазасини чүшүриду. Жазалар чүшкәндә Исраиллар «чепиветилгән, ...өлтүрүветилгән» еди. Жуқирида (3-айәттә) Исраил сахтипәзлик билән «Худаниң бизни қутқузузқа чиқиши ... таң сәһәрниң болушидәк муқәррәр» дегән еди, бирақ һазир Худа: «Мениң һөкүмлирим таң нуридәк чиқиду» дәйду. □ **6:6** «Мән қурбанлиқлардин әмәс, бәлки меһир-муһәббәттин, көйдүрмә қурбанлиқлардин көрә, Худани тонуш һәм билиштин хурсәнлик тапимән» — Худа Муса пәйғәмбәр арқилиқ қурбанлиқларни тәләп қилған. Бирақ кейинки көп пәйғәмбәрләр арқилиқ, булар Мениң ахирқи мәхситим әмәс, бәлки: (1) Өз хәлқимниң маңа қаратқан чиң көңлидики ибадәт вә муһәббитини издәймән (шундақ ишлар пәкәт Мәсиһниң нижати вә Муқәддәс Роһ арқилиқ әмәлгә ашурулиду, әлвәттә); (2) қурбанлиқлар сунулғанда, әгәр ихласмәнлик вә муһәббәт болмиса, ундақта уларни қилмиғиниңлар түзүк, дәп уқтурған. ■ **6:6** Мат. 9:13; 12:7

■ **6:7** Һош. 8:1

Исраил булғанди.

11 Йәнә саңиму, и Йәһуда, терифан гуналириңниң
һосули бекитилгәндур!

7

1 Мән Өз хәлқимниң асаритини бузуп ташлап,
азатлиққа ериштүрәй дегәндә,
Мән Исраилни сақайтай дегәндә,
Әнди Әфраимниң қәбиһлиги, Самарийәниң
рәзиллигиму ашкариниду;
Чүнки улар алдамчилик қилиду;
Оғрилар болса бөсүп кириватиду,
Қарақчилар топи сиртта булаңчилик қиливатиду.

2 Улар көңлидә Мениң уларниң барлиқ
рәзилликлирини есимдә тутқанлиғимни
ойлимайду;
Һазир уларниң қилмишлири өзлирини қиставатиду;
Бу ишлар көз алдимдидур.

Ордирики сүйқәстләр

3 Улар падишани рәзилликлири билән,
Әмирләрни ялған гәплири билән хурсән қилиду;

4 Уларниң һәммиси зинахорлар;
Улар навай от салған тонурдәк;

Навай хемирни жуғуруп, хемир болғичә униң отини

йәнә улғайтмайду;□

⁵ Падишасимиз *тәбрикләнгән* күнидә, әмирләр шарапниң кәйпи билән өзлирини зәипләштүрди; *Падишаһ* болса мазақ қилғучилар билән қол елишишқа интилди!□

⁶ Чүнки улар көңлини тонурдәк қизитип сүйқәст пүкүп қойған еди; Кечичә уларниң ғәзиви чоғлинип туриду; Сәһәрдила у янған оттәк ялқунлап кетиду.□

⁷ Уларниң һәммиси тонурдәк қизиктур, улар өз сорақчилирини йәп кетиду; Уларниң барлиқ падишалири жиқилди —

□ **7:4** «Уларниң һәммиси зинахорлар; улар навай от салған тонурдәк...» — «улар» бәлким каһинлар (улар жуқуридики әйәтләрниң асасий объекти). Әслидә каһинлар «муқәддәс қанун»ни билгини үчүн, падишаниң ордисида муһим рольи болуши керәк еди. Әксичә улар падишани өлтүрүшни қәстләйду. «Улар навай от салған тонурдәк; навай хемирни жуғуруп, хемир болғичә униң отини йәнә улғайтмайду» — навай хемирни болдуруш үчүн сәл иссиқ өтсун дәп тонурниң йениға қойиду, бирақ шу вақитларда тонурниң отини улғайтмайду. □ **7:5** «Падиша болса мазақ қилғучилар билән қол елишишқа интилди!» — «мазақ қилғучилар» йәнә каһинлар (вә сахта пәйғәмбәрләр?) болуши мүмкин. Әслидә падишани қоғдиши керәк болған әмирләр мәс болғанда, падиша өзини қәст қилмақчи болған «мазақ қилғучилар» билән «қол тутушуп», һеч билмәйла хәтәрлик әһвалға чүшиду. □ **7:6** «Кечичә уларниң ғәзиви чоғлинип туриду» — башқа бир хил тәржимиси «уларниң «навийи» болса кечичә ухлайду». «... Улар көңлини тонурдәк қизитип сүйқәст пүкүп қойған еди; ... сәһәрдила у янған оттәк ялқунлап кетиду» — 4-6-әйәтләрдики иш бәлким: (1) падиша ордисида мәлум бир тәбрикләш паалийитини орунлаштурди. (2) әмирлири мәс болуп кәтти. (3) падишани қәстлигән каһинлар кечичә пурсәт күтүп жүрди. (4) әтигәндә уларниң падишаға болған нәприти тонурдики ялқунлиған оттәк партлиди вә улар падишани өлтүрүвәтти.

Улардин һеч ким мени нида қилип чақирмайду![□]

Худаниң тәрбийисини қобул қилмайдыған бир хәлиқ

⁸ Эфраим ят қовмлар билән арилишип кәтти;

У «өрүлмигән бир қотурмач» дәктур.^{□ ■}

⁹ Ят адәмләр униң күчини йәп кәтти, бирақ у һеч сәзмәйду;

Бәрһәқ, бешиниң у йәр-бу йеридә ақ чачлар көрүниду, бирақ у һеч билмәйду;[□]

[□] **7:7** «Улардин һеч ким мени нида қилип чақирмайду!»

— «улардин» — бәлким падишалардин. Мәзкур бешәрәтләрниң Исраилниң әң ахирқи падишалиридин қайсисини көрситидиғанлиғиға бир немә демәк тәс. Исраил падишалиғиниң ахирқи жилирида алтә падиша тәхткә олтарған. Алтисидин төрт падиша қәстлинип өлтүрүлгән. Бу вақиәләр Тәврат, «2пад.» 15-17-бапларда баян қилинған. һалқилиқ нуқтилар шуки: (1) һаһинлар интайин рәзил; зинахор, қатиллар еди. (2) аз дегәндиму бир падиша улар тәрипидин қәстлинип өлтүрүлгән; (3) әмирләр интайин бихуд адәмләр, падишаниң бехәтәрлигини һеч ойлимайтти; (4) падишаларниң һеч қайсиси Худаға таянмиди (шүңлашқа «жиқилди»). (5) һаһинлар көп «сотчилар» ниму қәстләп өлтүрди (7-айәт). [□] **7:8**

«Эфраим ят қовмлар билән арилишип кәтти» — «Эфраим»ниң мәзкур китапта Исраилниң орнида яки Исраилға вәкил қилип көп ишлитилишиниң сәвәви, бәлким бу вақитта Исраилниң шималий қәбилилири Асурийә тәрипидин аллиқачан елип кетилгән; Эфраим қәбилиси ялғуз қалған еди. **У «өрүлмигән бир қотурмачдәк» тур** — демәк, бир тәрипи көйүк, бир тәрипи пишмиған. Исраил бәлким башқа қовмлар биләр көп арилишип, бир тәрипи бутпәрәсләргә охшаш болуп қалған, «көйүп кәткән»; бирақ улар Худа тәрәптә һеч пишмиған, уларниң Худа билән болған мунасивити йоқ дейәрлик. [■] **7:8**

Зәб. 105:35 [□] **7:9** «Ят адәмләр униң күчини йәп кәтти» — «униң күчи» бәлким Исраилниң ирадиси, иман-етиқатини көрситиду. Улар бутпәрәс хәлиқ билән көп арилишип етиқати ақизлашқан. Башқа алимларниң пиқричә, «күч» уларниң әмгигиниң мевисини көрситиду.

10 Шуниң билән Исраилниң тәкәббурлуғи өзигә қарши гува бериду;

Улар Пәрвәрдигар Худасиниң йениға қайтмайду;

Яки шундақ ишлар бешиға чүшкән болсиму, йәнила Уни издимәйду.■

11 Әфраим һеч әқли йоқ надан бир пахтәктәк;

Мисирға қарап сайрайду, Асурийәни издәп бариду;□

12 Улар барғанда, уларниң үстигә торумни ташлаймән;

Худди асмандики учар-қанатларни торға чүшүргәндәк уларни чүшүримән;

Бу хәвәр уларниң жамаитигә йетиши биләнла, уларни жазалаймән.□

13 Уларға вай! Чүнки улар Мәндин жирақлишип тенип кәтти!

Улар һалак болсун! Чүнки улар Маңа вапасизлиқ қилди!

Мән уларни қутқузуп һөрлүккә чиқирай дегәндә,

Улар Мән тоғрилиқ ялған гәп қилиду!

14 Улар орнида йетип налә қилғанда,

Маңа көңлидә һеч нида қилмиди;

Уларниң жамаәткә жиғилиши пәқәт аш вә йеңи шарап үчүндур, халас;

■ 7:10 Нош. 5:5 □ 7:11 «Әфраим... Мисирға қарап сайрайду, Асурийәни издәп бариду» — Исраил толиму тутуруқсиз болуп, Худаниң сөзигә һеч ишәнмәй, бирдәм Мисирдин, бирдәм Асурийәдин ярдәм сорайду. Әмәлийәттә иккилә тәрәп Исраилға сатқунлуқ қилиду.

□ 7:12 «Бу хәвәр уларниң жамаитигә йетиши биләнла, уларни жазалаймән» — әйәтниң ахирқи бу қисминиң башқа икки тәржимиси: «уларниң жамаити аңлиғандәк, уларни жазалаймән» яки «улар топлиниватиду» дөп аңлиғинимдила, уларни жазалаймән». Йәнә башқа тәржимилириму учриши мүмкин. Ибраний тилини чүшиниш тәс.

Улар Мэндин чэтлэп кэтти.□

¹⁵ Бэрһәк, Мэн әсли уларни тәрбийилигәнмән,
Уларниң биләклирини чиниқтуруп күчәйткүзгән
едим;

Бирақ улар Маңа қарши яманлиқ қәстләватиду.

¹⁶ Улар бурулди — бирақ бурулуши Һәммидин
Алий Болғучиға қайтиш үчүн әмәс;

Улар алдамчи бир оқяға охшаш.

Уларниң әмирлири өзлириниң ғалжіранә тил-
аһанәтлири вәжідин қиличлиниду;

Бу иш Мисир зиминида уларни мәсқиригә
қалдуриду.□ ■

8

«Улар шамал терийду, қара қуюнни ориду!»

¹ Канайни ағзиңға салғин!

Пәрвәрдигарниң өйи үстидә бир қорултаз айлинип
жүриду!

Чүнки улар Мениң әһдәмни бузған,

Тәврат-қанунумға итаәтсизлик қилған.□ ■

□ **7:14** «Уларниң жамаәткә жигилиши пәкәт аш вә йеңи шарап
үчүндур, халас» — демәк, уларниң һейтлири Худа үчүн әмәс,
пәкәт өз тамашилири үчүн өткүзүлиду. Башқа бир хил тәржимиси:
«Улар аш вә йеңи шарап тиләп (бутлирини ишәндүрүш үчүн) өз
әтлирини тилиду». □ **7:16** «Улар бурулди — бирақ бурулуши

**Һәммидин Алий Болғучиға қайтиш үчүн әмәс; улар
алдамчи бир оқяға охшаш»** — «алдамчи оқя» түп-түз атмайду,
оқлар һәрдайим бурулуп кетиду, әлвәттә. Айәтниң биринчи қисминиң
башқа хил тәржимилири бар. ■ **7:16** Зәб. 77:57 □ **8:1**

«Пәрвәрдигарниң өйи үстидә бир қорултаз айлинип жүриду!» —
қорултаз пәкәт өлүкләргә яки «өләй дәп қалған» жаниварларға
қизиқиду, әлвәттә (башқа хил тәржимилиридә «бүркүт» дейилиду).

■ **8:1** Қан. 28:49; һош. 6:7

² Улар Маңа: «И Худайим, биз Исраил хэлқи Сени тонуймиз!» дәп вақирайду.

³ Исраил яхшилиқ-меһриванлиқни ташливәткән;
Шуңа дүшмән уни қоғлайду.□

⁴ Улар өзлири падишаларни тиклигән, бирақ Мән арқилиқ әмәс;

Улар бәзиләрни әмир қилған, бирақ униңдин хәвирим йоқ;

Улар өз жениға замин болуш үчүн,
Өзлиригә бутларни күмүч-алтунлиридин ясиған.□

⁵ И Самарийә, сениң мозийиң сени ташливәтти!
Мениң ғәзивим уларға қозғалди;

Улар қачанғичә паклиқтин жирақ туриду?□

⁶ Шу нәрсә Исраилдин чиққанғу —

Уни бир һүнәрвән ясиған, халас; у Худа әмәс;
Самарийәниң мозийи дәрвәқә парә-парә
чеқиветилиду!

⁷ Чүнки улар шамал териди, шуңа қара қуюнни
ориду!

Уларниң шатисида һеч башақлар йоқ, у һеч аш
бәрмәйду;

Һәтта аш бәргән болсиму, ят адәмләр уни жутувалған

□ **8:3** «Исраил яхшилиқ-меһриванлиқни ташливәткән» — бу икки бислиқ сөз; улар өзлири яхшилиқ қилиштин қол үзгән вә шуниң билән тәң, Худаниң яхшилиғидин мәһрум болған. □ **8:4**

«Улар өзлири падишаларни тиклигән, бирақ мән арқилиқ әмәс» — «униңдин хәвирим йоқ» — демәк, бу иш Маңа ят болди, Мән уни етирап қилмидим. □ **8:5** «И Самарийә, сениң мозийиң сени ташливәтти!» — бу кинайилик гәп. Исраилдики мозай шәклидики бут уларни қутқузмиған. «Баал» вә уларниң әң чоң тавапһани «Бәйт-Әл»дики бутму «мозай шәкли»дә еди (башқа хил тәржилириму бар).

болатти.□

⁸Исраил жутувелинди;

Улар ят әлләр арасыда яримас бир қача болуп қалди;

⁹Чүнки улар ялғуз жүргән явайи ешәктәк Асурийәни издәп чиқти;

Әфраим «ашна»ларни ялливалди.

¹⁰Гәрчә улар әлләр арасидин «ялливалған» болсиму,

Әнди Мән уларни жиғип бир тәрәп қилимән;

Улар тезла «Әмирләрниң шаһи»ниң бесими астида толғинип кетиду.□

¹¹ Әфраим «гуна қурбанлиқ»лири үчүн қурбанғаһларни көпәйткени билән,

Булар гуна қозғайдиған қурбанғаһлар болуп қалди.□

¹² Мән униң үчүн Тәврат-қанунумда көп тәрәплимә нәрсиләрни язған болсамму,

Улар ят бир нәрсә дәп һесапланмақта.

¹³ Улар қурбанлиқларға амрақ! Улар Маңа

қурбанлиқларни қилип, гөшидин йәйду,

Бирақ Пәрвәрдигар булардин һеч хурсәнлик алмайду;

□ **8:7** «Улар шамал териди, шуңа қара қуюнни оридуду! Уларниң шатисыда һеч башақлар йоқ, у һеч аш бәрмәйду; һәтта аш бәргән болсиму, ят адәмләр уни жутувалған болатти» — Исраиллар һәрдаим «Баал»дин яхши һосул тиләтти. Уларниң ойлишичә «Баал»ниң «алаһидилиги» «мол һосул бериш»миш. □ **8:10** «Улар тезла «әмирләрниң шаһи»ниң бесими астида толғинип кетиду» — «әмирләрниң шаһи» Асурийә падишасыниң мәхсус бир унвани.

□ **8:11** «Әфраим «гуна қурбанлиқ»лири үчүн қурбанғаһларни көпәйткени билән, булар гуна қозғайдиған қурбанғаһлар болуп қалди» — «гуна қурбанлиғи»лар тоғрилиқ «Лав.» 4-5-бапларни көрүң. Мәзкур қурбанғаһларни «Пәрвәрдигарға атап» ясалған еди. Әслидә Худаниң көрсәтмилири бойичә Йерусалимдиндики ибадәтжаниниң қурбанғаһидин башқа, Исраилларниң һеч қандақ қурбанғаһни ясимаслиғи керәк. Дәрвәқә, улар ясалғандин кейин, тезла бутпәрәс тавапғаһларға айленип қалған еди.

У уларниң қәбиһлигини һазир есигә кәлтүрүп,
Гуналирини өз бешиға чүшүриду;
Улар Мисирға қайтиду!□

14 Чүнки Израил өз Ясиғучисини унтуп,
«ибадәтхана»ларни қуриду;

Йәһуда болса истиһкамлаштурулған шәһәрләрни
көпәйткән;

Бирақ Мән уларниң шәһәрлири үстигә от әвәтимән,
От буларниң қәлгә-ордилирини йәп кетиду.

9

Қуруқ хошаллиқ вә һейтлар

¹ И Израил, ят әл-жутлардәк хошал болуп шатлинип
кәтмәңлар;

Чүнки сән Худайиңдин чәтнәп паһишиликкә
берилдиң;

Һәр бир хаманда сән паһишә һәққигә амрақ болуп

□ **8:13** «Улар қурбанлиқларға амрақ! Улар Маңа
қурбанлиқларни қилип, гөшидин йәйду,...» — бу әйәтниң
һәр хил тәржимилири болғини билән, умумий мәнаси
тәржимимизниңкидәк. «Гуналирини өз бешиға чүшүриду; улар
Мисирға қайтиду!» — Мисир Израиллар тунжа қетимлиқ
әсирликкә яки қуллуққа чүшкән жай.

кәттиң.□

² Хаман вә шарап көлчиги уларни бақалмайду;

Йеңи шарап уни йәргә қаритип қойиду.

³ Улар Пәрвәрдигарниң зиминида туривәрмәйду;

Әфраим бәлки Мисирға қайтиду,

Улар Асурийәдә һарам тамақни йәйду.

⁴ Улар Пәрвәрдигарға һеч «шарап һәдийә»ләрни қуймайду,

Уларниң қурбанлиқлири униңға һеч хурсәнлик болмайду; уларниң нени матәм тутқучиларниң ненидәк болиду;

Уни йегән һәр ким «напак» болиду;

□ **9:1** «И Израил, ят әл-жутлардәк хошал болуп шатлинип кәтмәңлар; чүнки сән Худайиңдин чәтнәп паһишиликкә берилдиң; һәр бир хаманда сән паһишә һәққигә амрақ болуп кәттиң» — (бу бабтики хәвәр тоғрилиқ) Израил бутпәрәслик йолиға киргән болсиму, улар теһи «һәммә дин охшаш» дәп, бутпәрәслик паалийәтлирини «Пәрвәрдигарниң намида» өткүзүвататти, шундақла шу паалийәтлирини көпләп өткүзүп жүрмәктә еди. Шуниң билән тәң улар йәнила Муса пәйғәмбәргә буйрулған кона һейтларниму сақлап қалған еди, уларға наһайити көңүл бөләтти; мошундақ һейтларниң болғинидин хошал болушуп, һейт-байрам тәрәплиридә хелә «диндар» болуп кетишти. Ношия пәйғәмбәр мошу бабтики хәвәрни күз байримидә, йәни «кәпиләр һейти» («кәпә тикиш һейти»)да уларға йәткүзгән болса керәк. «Хаман» жилниң әжириниң нәтижисини жиғидиған жай болуп, хошаллиқ болидиған бир сорун, әлвәттә. Бирақ паһишә аяллар (хәқниң пули билән) пат-пат шу сорунларға чиқатти. Израиллар хаманлирида бәлким икки жәһәттә паһишилиқ қилатти; (1) мошу аяллар билән; (2) роһий жәһәттә «Баал»ға чоқунуп униңға рәхмәт ейтиш паалийәтлиридә.

Бу нан һәргиз Пәрвәрдигарниң өйигә кирмәйду. □

⁵ Энди «жамаәтләрниң *ибадәт* сорунлири» күнидә, «Пәрвәрдигарниң *һейти*» болған күнидә қандақ қиларсиләр? □

⁶ Чүнки мана, улар һәтта һалакәттин қачқан болсиму, Мисир уларни жиғивелип,

Андин Мемфис шәһири уларни көмүп қойиду.

Уларниң қәдирлик күмүч буюмлирини болса, чаққақлар егиливалиду;

□ **9:4** «... Уларниң нени матәм туткучиларниң ненидәк болиду; уни йегән һәр ким «напак» болиду; бу нан һәргиз Пәрвәрдигарниң өйигә кирмәйду» — Муса пәйғәмбәргә чүшүрүлгән қанун бойичә адәм болсун, нәрсә болсун жәсәткә тәккән болсила, «напак» дәп һесаплинатти. «Напак» ашни йегән адәмниң өзиму «напак» болатти. Шуңа «матәм тутқан» адәмләрниң һәммиси (бир мәзгилгичә) «напак» дәп һесаплинатти. Энди Худаниң жазаси билән Исраил ят әл арисидә һәрдайим «һарам-напаклиқ» билән учрашқачқа, һәрдайим «напак» болиду, шуңа уларниң «Худаниң өйигә» өзлири кириши, шундақла һәр қандақ «аш һәдийә»ни елип кириши қәтъий мәнъий қилинған. □ **9:5** «Энди «жамаәтләрниң *ибадәт* сорунлири» күнидә, «Пәрвәрдигарниң *һейти*» болған күнидә қандақ қиларсиләр?» — бу бутпәрәс хәлиқниң «напак болидиганлиғи» «Пәрвәрдигарниң һейтлирини тәбрикләмәслиғи», «ибадәт сорунлириға қатнишалмаслиғи» қатарлиқлар уларға еғир кәлгәнлиғи бәлким оқурмәнләргә ғәлитә туюлиду. Бирақ әслидә дурус болған бу паалийәтләр хурапий ишларға айлинип қалғандин кейин, улар «буларни һәрдайим қилмисақ «яман болиду»» дәп ойлап, қорқуп жүргән болса керәк. Тирик Худадин қорқмай, хурапийлиқ йолиға хилаплиқ қилиштин қорқуш, һәр бир хәлиқкә һаһайити номус кәлтүридиған бир иштур.

Уларниң чедирлирини янтақ-тикәнләр басиду. □

7 Энди һесаплишиш күнлири кәлди,
Яманлиқ қайтуридиган күнләр кәлди;
Исраил буни билип йәтсун!

Сениң қәбиһлигиңниң көплүги түпәйлидин,
Зор нәпритиң болғини түпәйлидин,
Пәйғәмбәр «ахмақ», роһқа тәвә болғучи «сараң» дәп
һесаплиниду. □

8 Пәйғәмбәр болса Әфраим үстигә Худайим билән
биллә турған күзәтчидур;
Бирақ униңға барлиқ йоллирида қилтақлар қоюлған,
Худасиниң өйидиму нәпрәт уни күтмәктә. □

9 Гибеаһниң күнлиридикидәк улар өзлирини чоңқур
булғиған,
У уларниң қәбиһлигини есигә кәлтүриду,
Уларниң гуналарини жазалайду. □

10 — Чөл-баяванда үзүм учрап қалғандәк, Мән сән

□ 9:6 «Андин Мемфис шәһири уларни көмүп қойиду» — Мемфис шәһири йоған, һәйвәтлик йәр болғанлиғи үчүн даңқи чиққан. «Уларниң қәдирлик күмүч буюмлирини болса, чаққақлар егиливалиду; уларниң чедирлирини янтақ-тикәнләр басиду» — бу әйттә «қәдирлик күмүч буюмлири» вә «чедирлири» болса күмүч билән һәлләнгән бутлар, шундақла шу бутларға «макан болған» чедирлар көздә тутулуши мүмкин. □ 9:7 «Энди һесаплишиш күнлири кәлди» — «һесаплишиш күнлири» ибраний тилида «йоқлаш күнлири». □ 9:8 «Пәйғәмбәр болса Әфраим үстигә Худайим билән биллә турған күзәтчидур; ... Худасиниң өйидиму нәпрәт уни күтмәктә» — һәқиқий пәйғәмбәрниң дүшмәнлири (каһинлар вә сахта пәйғәнбәрләр болса керәк) һәтта Худаниң ибадәтханисидиму уни қәстлимәкчи болувадатти. □ 9:9 «Гибеаһниң күнлиридикидәк улар өзлирини чоңқур булғиған,...» — Гибеаһ шәһиридә бәччивазлиқ һәм қатиллиқ йүз бәргән, Исраилни наһайити шәрмәндичиликтә қалдурған («һак.» 17-19-баплар).

Исраилни тапқан;
 Әнжир дәриғидә тунжа пишқан мевини көргәндәк,
 ата-бовилириңларни яхши көргәнмән;
 Андин улар «Баал-Пеор»ни издәп барди,
 Өзлирини әшу номуслуқ нәрсигә беғишлиди,
 Улар өзлириниң «сөйгүчиси»гә охшаш
 жиркиничлик болди. □ ■

11 Әфраимниң болса, шан-шәриви қуштәк учуп
 кетиду

— Худди туғулуш болуп бақмиғандәк,
 һамилә болуп бақмиғандәк,

Бойида апиридә болуш болуп бақмиғандәк! □

12 һәтта улар пәрзәнтлирини чоң қилған болсиму,
 Мән лекин уларни бирини қалдурмай жуда қилимән;
 Бәрһәқ, улардин айрилип кәткинимдин кейин,
 уларниң һалиға вай!

13 Мән көргинимдә, Әфраимниң әһвали чимәнзарда
 тикләнгән бир «Тур шәһири»дәк еди;

Бирақ Әфраим балилирини қәтл қилғучиға чиқирип

□ **9:10** «Андин улар «Баал-Пеор»ни издәп барди» — «Баал- Пеор» дегән бут вә бу бутқа мунасивәтлик номуссисзлиқ «Чөл.» 25-бапта хатириләнгән. Демисәкму, бу ишлар Исраил чөл-баяванда жүргән вақитта йүз бәргән. «Өзлирини әшу номуслуқ нәрсигә беғишлиди, улар өзлириниң «сөйгүчиси»гә охшаш жиркиничлик болди» — демәк, улар өзлири чоқунған жиркиничлик бутқа охшаш болди. Башқа бир хил тәржимиси «...өз сөйгинигә охшаш жиркиничлик болди». ■ **9:10** Чөл. 25:3; Зәб. 105:28 □ **9:11** «Әфраимниң болса, шан-шәриви қуштәк учуп кетиду» — «Әфраимниң шан-шәриви» уларниң пәхри болған әвлат-пәрзәнтини көрситиду. Худа уларни агаһландуридуки, әвлат-пәрзәнтиңлар мәвжүт болуп бақмиғандәк болисиләр (12-айәтниму көрүң).

бериду.□

14 Уларға бәргин, и Пәрвәрдигар — зади немә бәргиниң түзүк? — Уларға бала чүшүп кетидиған балиятқу, қуруқ әмчәкләрни бәргин!□ ■

15 Уларниң барлиқ рәзиллигини Гилгалдин тапқили болиду;

Чүнки Мән шу йәрдә улардин нәпрәтләндим;

Уларниң қилмишлириниң рәзиллиги түпәйлидин,

Уларни өйүмдин һайдиветимән;

Мән уларни йәнә сөймәймән;

Уларниң әмирлириниң һәммиси тәрсалиқ қилиду.□ ■

16 Әфраим әнди уруветилди;

Уларниң йилтизи қағжирап кәтти, улар һеч мевә бәрмәйду;

Һәтта улар мевә бәрсиму,

Балиятқусиниң сөйүмлүк мевилирини өлтүрүветимән.□

17 Мениң Худайим уларни чәткә қақти,

Чүнки улар униңға қулақ салмиди;

Улар әлләр арисидә сәрсан болиду.

□ **9:13** «Мән көргинимдә, Әфраимниң әһвали чимәнзарда тикләнгән бир «Тур шәһири»дәк еди» — «Тур» Ливанға җайлашқан күчлүк вә мустәһкәм порт-дөләт еди. Башқа төрт хил тәржимиси бар. Ибраһий тилини чүшиниш тәс. □ **9:14** «Уларға бала чүшүп кетидиған балиятқу, қуруқ әмчәкләрни бәргин!» —

пәйғәмбәрниң бу дуаси бәлким уларни балиларниң қәтл қилиниши азавини көрмисун, дегәнни билдүриду. ■ **9:14** Луқа 23:29 □ **9:15** «Уларниң барлиқ рәзиллигини Гилгалдин тапқили болиду» — «Гилгал» уларниң иккинчи чоң бутпәрәс тавапһаи еди. ■ **9:15** Йәш. 1:23; нош. 4:15; 12:12 □ **9:16**

«Уларниң (Әфраимниң) йилтизи қағжирап кәтти, һәтта улар мевә бәрсиму» — мошу йәрдә балиларни көрситиду. Айәтниң иккинчи қисмини көрүң.

10

Пәрвәрдигарни издәш вақти кәлди!

¹ Исраил барақсан бир үзүм телидур;

У өзи үчүн мевә чиқириду;

Мевиси көпәйгәнсери у қурбанғаһларниму көпәйткән;

Зимининиң есиллиғидин улар «есил» бут түврүклирини ясиди. □ ■

² Уларниң көңли ала;

Уларниң гунакарлиғи һазир ашкарилиниду;

У уларниң қурбанғаһлирини чеқип ғулитиду,

Уларниң бут түврүклирини бузуветиду.

³ Чүнки улар пат арида: «Биздә падиша йоқ, чүнки Пәрвәрдигардин қорқмидуқ;

Падишасимиз бар болсиму, у бизгә немә қилип бериду?» — дәйдиған болиду. □ ■

⁴ Улар гәпләрни қиливериду, әһдини түзүп қоюп ялғандин қәсәм ичиду;

□ **10:1** «Мевиси көпәйгәнсери у (Исраил) қурбанғаһларниму көпәйткән; зимининиң есиллиғидин улар «есил» бут түврүклирини ясиди» — демисәкму, бу қурбанғаһлар вә түврүкләр бутларға аталған еди. Башқа бир хил тәржимиси: «У (Худа) Исраилниң мевисини көпәйтиши билән, Исраил қурбанғаһлиридики бут түврүкләр көпәйди; У (Худа) Өз зиминиға яхшилиқни көпәйтиши билән, у (Исраил) бутларға аталған түврүкләрни техиму яхши қилди».

■ **10:1** Һош. 8:11 □ **10:3** «... улар пат арида: «Биздә падиша йоқ, чүнки Пәрвәрдигардин қорқмидуқ; падишасимиз бар болсиму, у бизгә немә қилип бериду?» — дәйдиған болиду» — бу бешарәт Исраилниң сүргүн қилинғандин кейин немә дәйдиғанлиғини көрситиду. ■ **10:3** Һош. 3:4

Шуңа улар арисидики дэвалишишлар етиздики чөнәкләргә шумбуя үнүп кәткәндәк болиду. □

5 Самарийәдә туруватқанлар «Бәйт-Авән»ниң мозийи үчүн гәм-әндишигә чүшиду; «Бәйт-Авән»дикиләр дәрвәкә униң үстигә матәм тутиду,

Униң «бутпәрәс каһин»лириму униң үчүн шундақ қилиду;

Улар «Бәйт-Авән»ниң «шан-шәриви» үчүн азаплиниду,

Чүнки у сүргүн қилинди! □

6 Бәрһәқ, шу нәрсә «Жедәлхор падиша» үчүн һәдийә қилинип, Асурийәгә көтирилип кетилиду;

Әфраим иза-аһанәткә қалиду,

Исраил өз «әқли»дин хиҗил болиду. □

7 Самарийәниң болса, падишаси деңиз долқунлири үстидики хәшәктәк йоқилип кәтти;

8 «Авән»дики «жуқури җайлар», йәни «Исраилниң гунайи» битчит қилиниду;

Қурбангаһлирини тикән-җиғанлар басиду;

Улар тағларға: «Үстимизни йепиңлар!», дөңлүкләргә: «Үстимизгә өрүлүп чүшүңлар!» —

□ **10:4** «Шуңа улар арисидики дэвалишишлар етиздики чөнәкләргә шумбуя үнүп кәткәндәк болиду» — башқа бир хил тәрҗимиси: «Шуңа уларниң бешиға чүшкән җазалар етиздики чөнәкләргә шумбуя үнүп кәткәндәк болиду». □ **10:5** «Самарийәдә туруватқанлар «Бәйт-Авән»ниң мозийи үчүн гәм-әндишигә чүшиду, ... улар «Бәйт-Авән»ниң «шан-шәриви» үчүн азаплиниду» — «Бәйт-Авән»ниң «шан-шәрәп»и, йәни мозай шәклидики бут болса, кинайилик гәп, әлвәттә. Оқурмәнләрниң есидә болидуки, «Бәйт-Авән» дегән сөзниң өзи кинайилик гәптур (мәниси: «Йоқ бир нәрсә»ниң өйи). □ **10:6** «шу нәрсә «Жедәлхор падиша» үчүн һәдийә қилинип» — «Жедәлхор падиша» Асурийә падишасини демәкчи. Жуқуриқи 5:13-айәттики изаһатни көрүң.

дәйду. □ ■

9 — И Исраил, Гибеаһның күнлиридин башлап сән гуна қилип кәлдиң;
Йшлар шу пети туривәрди;
Рэзилликниң балилири үстигә қилинған жәң уларни Гибеаһта бесивәтмидиму? □ ■

10 Мән халиқинимда уларни жазалаймән;
Улар икки гунайи түпәйлидин әсиргә чүшүшкә тоғра кәлгәндә,

Ят қовмлар уларға һужум қилишқа жиғилиду. □

11 Әфраим болса көндүрүлгән бир инәктур,
У хаман тепишкә амрақ;
Мән униң чирайлиқ гәдинини упраштин аяп кәлдим;
Бирақ һазир униңға боюнтуруқ селип һайдаймән;
Йәһуда йәр һайдисун!

□ **10:8** ««Авән»дики «жуқури жайлар», йәни «Исраилниң гунайи» битчит қилиниду» — «Авән» («йоқ нәрсә») йәни «Бәйт-Авән». «Жуқури жайлар» — бутпәрәслик қилидигән мәхсус жайлар. «Исраилниң гунайи» — улар чоқунған бутни көрсәтсә керәк. ■ **10:8** Йәш. 2:19; Луқа 23:30; Вәһ. 6:16; 9:6

□ **10:9** «— И Исраил, Гибеаһның күнлиридин башлап сән гуна қилип кәлдиң; ... рэзилликниң балилири үстигә қилинған жәң уларни Гибеаһта бесивәтмидиму?» — Гибеаһ шәһирида болған рэзил вақиә (бәччивазлиқ һәм қатиллиқ) «һак.» 17-19-бапларда хатириләнгән. Бу әйәткә қариғанда бу гуна шу күнләрдин тартип Исраилдин айрилмиған. Шу вақиә болғандин кейин, Гибеаһдикиләр товва қилмиди, шуниң билән Исраилниң башқа қәбилилири уларға қарши жәң қилип уларни битчит қилған. Бешарәткә қариғанда, бундақ бир жәң йәнә елип берилиши керәк; лекин бу қетим пүткүл Исраилға қарши шундақ бир жәң болиду. ■ **10:9** Һош. 9:9 □ **10:10** «Улар икки гунайи түпәйлидин әсиргә чүшүшкә тоғра кәлгәндә» — «икки гунайи» немә екәнлиги тоғрилик алимларниң һәр хил пәрәзлири бар. Исраилниң икки жай (Бәйт-Әл вә Дан)да чоң бутни ясиғанлиғини көрситиши мүмкин («1Пад.» 12-бап). Бу әйәтниң башқа хил тәржимилири бар.

Якуп өзи үчүн йэрни тирнилиши керәк.□

12 Өзүңларға һәққанийлиқ билән териңлар,
Меһир-муһәббәт ичидә һосул алисиләр;
Боз йериңларни чанап ечиңлар;
Чүнки Пәрвәрдигарни издәш вақти кәлди,
— Та У үстүңларға һәққанийлиқни
яғдурғичә!■

13 Бирақ силәр рәзилликни ағдурдуңлар,
Қәбиһлик һосулени ордуңлар,
Ялғанчиликниң мевисини йедиңлар;
Чүнки сән өз йолуңға, йәни батурлириңниң
көплүгигә ишинип таяндиң;

14 Қовмлириң арисидә чуқан-сүрән кетирилиду;
Шалман жәң күнидә Бәйт-Арбәлни бәрбат қилғандәк,
Барлиқ қорғанлириң бәрбат қилиниду;
(шу күни *Бәйт-Арбәлдики* ана-балилар тәңла парә-
парә қиливетилмигәнму?) —□

15 Әнди учиға чиққан рәзиллигиң түпәйлидин,

□ **10:11** «Әфраим болса көндүрүлгән бир инәтур, у хаман тепишкә амрақ; Мән униң чирайлиқ гәдинини упраштин аяп кәлдим; бирақ һазир униңға боюнтуруқ селип һайдаймән; Йәһуда йәр һайдисун! Якуп өзи үчүн йэрни тирнилиши керәк» — дехан өзиниң амрақ иникини (Худа дехан, Израил инәк) теһи еғир әмгәккә салмиған, пәқәт хаман тепишкә салған (хаман тепиш йеник иш һәм тепилгән данлардин йейләйдигәнлиғи үчүн инәк униңға амрақ, әлвәттә). Бирақ инәк жайил болуп кәткәчкә (4:16ни көрүң) һазир қаттиқ әмгәк күнлири кәлди: 12-айәт бойичә, Йәһуда вә Израил Худа үчүн «йәр һайдимисә» (товва қилиш жәрјанидики жапалиқ йолға кирмисә), улар бәлки Асурийә яки Бабил үчүн қаттиқ әмгәк қилидигән болиду. ■ **10:12** Йәр. 4:3 □ **10:14** «Шалман жәң күнидә бәйт-арбәлни бәрбат қилғандәк,...» — «Шалман» бәлким Асурийә падишаси «Шалманәзәр ИИИ» яки «Шалманәзәр V»ни, «Бәйт-Арбәл» бәлким Галилийәдики «Арбела»ни көрситиши мүмкин. Тарихий тәпсилатлар һазир бизгә намәлум, бирақ Израилға болған ағаһ һаһайити ениқтур.

Охшаш бир күн сениң бешиңға чүшүрүлиду, и Бәйт-Эл!
Таң сәһәрдила Израилниң падишаси пүтүнләй үзүп ташлиниду.□

11

Израил, сөйүмлүк балам! Сени қандақму ташлап қоймән?

¹ Израил бала чеғида, Мән уни сөйдүм, Шуниң билән оғлумни Мисирдин чиқишқа чақирдим.■

² Бирақ улар хәлқимни чақиривиди, Улар дәрһал һозурумдин чиқип кәтти; Улар «Баал»ларға қурбанлиқ қилишқа башлиди, Ойма мәбудларға исриқ салди.□

³ Эфраимға меңишни үгәткүчи Өзүм едим, Униң қолини тутуп вә йөләп —

□ **10:15** «Охшаш бир күн сениң бешиңға чүшүрүлиду, и Бәйт-Эл!» — демәк, уларниң «Бәйт-Эл»дә қилған рәзилликлири өз бешиға «Бәйт-Арбәл»дикидәк бир күнни чүшүриду. «Таң сәһәрдила Израилниң падишаси пүтүнләй үзүп ташлиниду» — «таң сәһәрдила» — демәк, «жәң бешидила» (жәң адәттә сәһәрдә башлинатти); яки болмиса «бәк тезла» дегән мәнидә. ■ **11:1** Мат. 2:15 □ **11:2** «Бирақ улар хәлқимни чақиривиди, улар дәрһал һозурумдин чиқип кәтти...» — «улар» — бутпәрәсләрни яки Израил Мисирдин чиққанда учриған «Моаб»дикиләрни вә яки Қанаанға киргәндин кейин учрашқан Қанаандикиләрни көрситиши мүмкин. Айәт үстидики икки башқа көзқараш ипадиләйдиған башқа икки тәржимиси бар: (1) «Улар (пәйғәмбәрләр) уларни чақирғансери, улар (Израил) өзлирини улардин (пәйғәмбәрләрдин) нери қилди»; (2) «Мән (Худа) уларни чақирғансери, улар өзлирини һозурумдин нери қилди». Ахирқи тәржимә миладийәдин илгириги 3-әсирдики «Септуагинт» (LXX) грек тәржимисигә әгишиду.

Бирақ өзини сақайтқучиниң Мән экәнлигимни улар билмиди.

⁴ Мән адимәтчиликниң көйүнүш риштилири билән, Сөйгүниң тарлири билән уларниң көңлини тартивалдим;

Мән уларға худди еңигидин боюнтуруқни еливәткүчи бирисидәк болғанмән, Егилип Өзүм уларни озукландурғанмән.

⁵ Улар Мисирға қайтидиған болмамду?

Асурийәлик дәрвәкә уларниң падишаси болидиған әмәсмү?

— Чүнки улар йенимға қайтишни рәт қилди!□

⁶ Қилич униң шәһәрлиридә һәрән ойнитилиду; Дәрвазисидики төмүр балдақларни вәйран қилип йәп кетиду;

Бу өз әқиллириниң касәпитидур!

⁷ Бәрһәқ, Мениң хәлқим Мәндин чәтләп кетишкә мәптун болди;

Улар һәммидин Алий Болғучиға нида қилип чақирсиму,

Лекин һеч ким уларни көтәрмәйду.

⁸ Мән қандақму сени ташлап қойимән, и Әфраим?

Мән қандақму сени дүшмәнгә тапшуримән, и Исраил?!

Қандақму сени Адмаһ шәһиридәк қилимән?!

Сени қандақму Зәбоим шәһиридәк бир тәрәп қилимән?!

□ **11:5** «Улар Мисирға қайтидиған болмамду? Асурийәлик дәрвәкә уларниң падишаси болидиған әмәсмү?» — Исраил Мисир вә Асурийәдин ярдәм издәп уларниң йениға «чиқти». Әнди бу әйтгә тилға елинған уларниң «чиқиш»и яки «қайтиш»и (1-вә 2-әйтәни көрүң) болса қачқун мусапир сүпитидә (Мисирға) яки әсир сүпитидә (Асурийәгә) болиду.

Қалбим ич-бағримда қайнап кетиватиду,
 Мениң барлиқ рәһимдиллиғим қозғиливатиду! □ ■
 9 Ғэзивимниң қәһрини жүргүзмәймән,
 Иккинчи йәнә Әфраимни йоқатмаймән;
 Чүнки Мән инсан әмәс, Тәһридурумән,
 — Йәни араңда болған пак-муқәддәс
 Болғучидурмән;
 Мән дәрғәзәп билән кәлмәймән. □
 10 Улар Пәрвәрдигарниң кәйнидин маңиду;
 У ширдәк һөкирәйду;
 У һөкиригәндә, әнди балилири ғәриптин титригән
 һалда келиду;
 11 Улар Мисирдин қуштәк,
 Асурийә зиминидин пахтәктәк титригән һалда
 чиқип келиду;
 Шуниң билән уларни өз өйлиригә
 маканлаштурумән, — дәйду Пәрвәрдигар. □

12

□ **11:8** «Қандақму сени Адмаһ шәһиридәк қилимән?! Сени қандақму Зәбоим шәһиридәк бир тәрәп қилимән?!» — «Адмаһ» вә «Зәбоим» дегән шәһәрләр еғир гуналири түпәйлидин Содом вә Гоморра билән тәң асмандин яққан от-гүнгүрт тәрипидин пүтүнләй һалак болди. ■ **11:8** Яр. 19:24 □ **11:9** «... Мән дәрғәзәп билән кәлмәймән» — башқа бир хил тәржимиси: «... Мән шәһәргә (жазалашқа) кирмәймән. □ **11:11** «Улар Мисирдин қуштәк, Асурийә зиминидин пахтәктәк титригән һалда чиқип келиду; шуниң билән уларни өз өйлиригә маканлаштурумән» — Исраил (Әфраим)дикиләрдин бәзиләр авал Йәһудадин панаһ тапқан, андин кейин Йәһуда билән тәң Бабил империйәсигә сүргүн болған. Андин улар билән тәң Қанаанға (Пәләстингә) қайтип кәлгән — аҗизлиқта, «титригән һалда» қайтип кәлгән («2Тар.» 9:1-3, «Әзра» 1-2-бап).

Өткән ишларни әсләп савақ елиңлар!

¹ Әфраим Мени ялған гәплири билән көмүветиду;
Йәһудаму Тәңригә, йәни ишәшлик, Пак-Муқәддәс
Болғучиға тутуруқсиз болди.

Әфраимниң йегини шамалдур,
У шәриқ шамилини қоғлап жүриду;
У күнләп ялғанчилик, зулум-зорлуқни көпәйтмәктә;
Улар Асурийә билән әһдә түзиду,
Шуниңдәк Мисирға май «соғилири» көтирип
апирилиду. □

² Пәрвәрдигарниң Йәһуда биләнму бир дәваси бар;
У Якупни йоллири бойичә жазалайду;
Униң қилмишлирини өз үстигә қайтуруиду.

³ У балиятқуда туруп акисини тапинидин тутувалған,
Өз күчи билән Худа билән елишқан; □ ■

⁴ У бәрһәқ Пәриштә билән елишип, фәлибә қилди;
У жиғлиди, Униңға дуа-тилавәт қилди;

□ **12:1** «Йәһудаму Тәңригә, йәни ишәшлик, Пак-Муқәддәс Болғучиға тутуруқсиз болди» — башқа бир хил тәржимиси: «Йәһуда йәнила Худа билән биллә һөкүмдарлиқ қилиду, у Пак-Муқәддәс Болғучиға садиқтур». Бизниңчә 12-бап, 2-айәткә қариганда бу хил тәржимиси қәтһий мүмкин әмәс. «Әфраимниң йегини шамалдур, у шәриқ шамилини қоғлап жүриду» — демәк, Әфраим гепи тутуруқсиз, «шамалға баққучи» әл еди. «Шуниңдәк Мисирға май «соғилири» көтирип апирилиду» — бу «май» шүбһисизки, Мисирниң ярдимини елиш үчүн әвәтилгән. □ **12:3** «У балиятқуда туруп акисини тапинидин тутувалған,...» — оқурмәнләрниң есидә барки, «Якуп» дегән исимниң мәнаси әслидә: «У (Худа) тапиниңда болсун» (демәк, у Сән (Худа) билән биллә болсун); бирақ Якуп пәйғәмбәргә шу исимниң қоюлушиниң сәвәви: — (1) у акисиниң тапинини тутқан (туғулғанда); (2) бу исимниң «алдамчи» дегән көчмә мәнаси бар; у кейинки күнләрдә акисини икки қетим «роһий мирас»тин алдап қойған («Яр.» 25-бап). Ахирда у бу алдамчиликтин товва қилип, акисидин әпу сориган («Яр.» 33-бапниму көрүң). ■ **12:3** Яр. 25:26; 35:9,10

Худа уни Бәйт-Әлдә тепивалди,
Вә шу йәрдә бизгә сөз қилди; □ ■

5 — Йәни Пәрвәрдигар, самави қошунларниң
Сәрдари болған Худа,
— «Пәрвәрдигар» болса Униң хатирә намидур! □

6 Шуңа сән, Худайиң арқилиқ, Униң йениға қайт;
Меһриванлиқ вә адаләтни қолуңдин бәрмә,
Худайиңға үмүт бағлап, Уни изчил күткин.

Алдамчи содигар

□ **12:4** «Худа уни Бәйт-Әлдә тепивалди» — ибраний тилида «У уни Бәйт-Әлдә тепивалди». Шуңа башқа бир хил тәржимиси: «У (Якуп) Уни (Худани) тепивалди». «У бәрһәқ Пәриштә билән елишип, ғәлибә қилди; у жиғлиди, Униңға дуа-тилавәт қилди; Худа уни Бәйт-Әлдә тепивалди, вә шу йәрдә бизгә сөз қилди;» — бу тарихий вақиәләрниң әһмийити бәлким: (1) Якуп әсли бир алдамчи; (2) бирақ у етиқат арқилиқ Худаниң Пәриштисидин бәхит-бәрикәткә вә Худаниң илтипатиға еришкән; (3) кейин у башқичә бир адәм, етиқатлиқ, шәпқәтлик болуп чиқти (Исраил дәп аталди). (4) Худа әсли бу ишларни «Бәйт-Әл»дә (Якупни чарқирған вақтида) башлиған, Якупқа, шундақла әвлатлириға бәхит ата қилидиған вәдиләрни қилған; (5) шуңа Исраил «Бәйт-Әл»ниң **һәқиқий әһмийитини** әслиши керәк; (6) улар бу ишлардин савақ алсунки, «Худа мениму (Якупқа охшаш) яман алдамчиликтин дурус, етиқатлиқ адәмгә өзгәртәләйду»; (7) «шуңа Худаниң күчигә тайинип Униңға қайтишим керәк». Вақиәләр «Яр.» 25-32-бапларда хатиреләнгән. Башқа бир нәччә хил тәржимиләр учриши мүмкин. ■ **12:4** Яр. 28:12, 19; 35:7, 14, 15 □ **12:5** «— Йәни Пәрвәрдигар, самави қошунларниң Сәрдари болған Худа, — «Пәрвәрдигар» болса Униң хатирә намидур!» — оқурмәнләрниң есидә барки, Якуп өзи билән елишқан Пәриштиниң намини соригән. Шу чағда у намини униңға ейтмиған. Кейин Худа бу намниң «Яһвәһ» (тәржимимиздә, «Пәрвәрдигар» дейлиду) екәнлигини Муса пәйғәмбәргә аян қилип чүшәндүргән (Яһвәһ — «Өзгәрмәс», «Әзәлдин Бар Болғучи», «Әһдисигә һәрдайим садиқ Болғучи» дегән мәниләрни өз ичигә алиду). Шуңа бу нам Исраилға үмүт бериши керәк еди.

7 Мана бу содигәр! Униң қолида алдамчилик таразиси бар;

У бозәк қилишқа амрақтур.□

8 Эфраим: «Мән дәрвәқә бейидим, Өзүмгә көп байлиқларни топлидим; Бирақ улар барлиқ әжирлиримдә мәндин һеч гунайий қәбиһликни тапалмайду!» — дәйду.□

9 Бирақ Мисир зиминидин тартип Мән Пәрвәрдигар сениң Худайиң болғанмән, Мән сени йәнә «кәпиләр һейти»дикидәк чедирларда турғузимән!□ ■

Пәйғәмбәрләрниң әһмийити

10 «Мән пәйғәмбәрләргә сөз қилғанмән,

□ **12:7** «Мана бу содигәр!» — «содигәр» ибраний тилида «Қанаан» яки «Қанаанлиқ» дегәнлик болиду. Демәк, Эфраим бир тәрәптин әсли өзи алдидин һайдивәткән бутпәрәс Қанаанлиқларға охшап қалған; йәнә бир тәрәптин у «Якуп»ниң әслидики «алдамчи» характерида болуп, һеч өзгәртилмигәндур. □ **12:8** «улар... мәндин гунайий қәбиһликни тапалмайду» — «гунайий қәбиһлик» — демәк, мәнә «қәбиһликләр бар, бирақ еғир әмәс, «гуна әмәс» дегән күлкилик гәп. «Мән анчә яман адәм әмәсмән» дәйдиған позитсийиләр бүгүнгә қәдәр һәммимизгә тонуштур. □ **12:9**

«Бирақ Мисир зиминидин тартип мән Пәрвәрдигар сениң Худайиң болғанмән, Мән сени йәнә «кәпиләр һейти»дикидәк чедирларда турғузимән!» — ««кәпиләр һейти»дикидәк» ибраний тилида «һейттики күнләрдикидәк». «Чедирларда туруш» тилға елинғандин кейин шүбһисизки, «кәпиләр һейти»ни көрсәтсә керәк. Исраил «Мисирдин чиқиш»тики муһим савақларни унтуған. «Кәпиләр һейти» («кәпә тикиш һейти»)да Исраил йәттә күн өйдә әмәс, бәлки чедирларда туруши керәк еди. һейттики бу иш уларға әслидики әжиз, кәмбәғәл башлинишини вә «Инсан пәқәт нан биләнла яшимайду, бәлки Худаниң һәр бир сөзигә тайинип яшиши керәк» дегән муһим савақ тоғрилиқ әслитиши керәк еди. ■ **12:9** Йәш. 43:11

Аламәт көрүнүшләрни көпәйткәнмән,

Шундақла пәйғәмбәрләр арқилиқ тәмсилләрни көрсәткәнмән.

11 Гилеад қәбиһму? Улар бәрһәқ пәқәт яримаслардур!

Улар Гилгалда топақларни қурбанлиқ қилиду;

Уларниң қурбанғаһлири дәрвәқә етиз қирлиридики таш догилиридақ көптур! □ ■

12 (Яқуп Сурийәгә қечип кәтти,

Шу йәрдә Исраил хотун елиш үчүн ишлигән;

Бәрһәқ, хотун елиш үчүн у қойларни баққан еди). ■

13 Пәрвәрдигар йәнә пәйғәмбәр арқилиқ Исраилни Мисирдин чиқирип қутқузған,

---

□ **12:11** «Гилеад қәбиһму? Улар бәрһәқ пәқәт яримаслардур!» — мошу айәттә «қәбиһ» вә «яримас» дегән сөзләр бир-биригә охшайдайдиған сөзләрдур. «Улар Гилгалда топақларни қурбанлиқ қилиду; уларниң қурбанғаһлири дәрвәқә етиз қирлиридики таш догилиридақ көптур!» — Ношия «Гилгал» («дога», «дәстә», дегән мәнидә) дегән йәр нами билән сөз оюни қилиду — улар һәқиқәтән ИСМИ-жисмиға лайиқтур. һәммә йеридә көплигән қурбанғаһлириниң болуши билән, Гилгал дәрвәқә «етиздики таш догилар»дәк бир жай, халас. Айәтниң башқа хил тәржилириму бар. ■ **12:11** Нош. 4:15; 6:8; 9:15 ■ **12:12** Яр. 28:5; 29:20, 28

Пәйғәмбәр арқилиқ униңдин хәвәрму алған.□

14 Әфраим Худаниң, қәһрини интайин қаттиқ қозғиған;

Униң Рәбби у төккән қан қәризни униң гәдиниңгә артиду,

Шәрмәндилик-аһанәтини өз бешиға қайтуриду.

13

«Мән сени һалак қилимән, и Израил!» — ахирқи агаһландуруш

¹ Бурун Әфраим сөз қилғанда, кишиләр һөрмәтләп титрәп кетәтти;

У Израил қәбилилири арисидә кәтирилгән;

Бирақ у Баал арқилиқ гуна қилип өлди.□

□ **12:13** «Пәрвәрдигар йәнә пәйғәмбәр арқилиқ Израилни Мисирдин чиқирип қуткузған, пәйғәмбәр арқилиқ униңдин хәвәрму алған» — мошу ишлар (12-14-айәт) испатлайдуки, Әфраим әждати болған Якупни һәддидин зиядә иззәтлигән. Уларниң тәмәнна қойған «бүйүк әждат»и Якупниң аилисидикилири (Израил) пәйғәмбәрсиз қалған болса (демәк, уларда Худаниң Роһиниң йетәкчилиги болмиған болса) у чөл-баяванда жүрүватқан һаһайити бир «қачқун» яки һәтта Мисирдин чиқмиған бир «ишләмчи» болатти, халас. У һәрғиз улук бир әл болуп чиқмайтти. Бирақ һазирқи Израил (болупму Әфраим қәбилиси) Худа әвәткән пәйғәмбәрләр (Амос, Ношия, Йәшәя, Микаһ)ни рәт қилип, Худани интайин ғәзәпләндүриду. Израилниң мәвжудлуғи вә һаятиниң һәр жәһәтлири уларниң Худа билән болған роһий мунасивитигә бағлиқ еди. Израилниң пәйғәмбәрлири бу ишни хәлиқниң көз алдида көрситиду; пәйғәмбәрләрни сәл чағлаш Худаниң Өзини сәл чағлиған билән баравәрдур. Якуп өзи ахирида пәйғәмбәр болған (Яр. 48-49 бапларни көрүң). □ **13:1** «Бурун) Әфраим сөз қилғанда...» — «Әфраим» қәбилиниң әждати болған Әфраимни әмәс, бәлки қәбилиниң авалқи тарихини көрситиду. Муса пәйғәмбәрдин кейин, Израилға йетәклиғүчи болған Йәшуа пәйғәмбәр Әфраимлиқ еди.

² Улар һазир гунаниң үстигә гуна садир қилмақта!
 Өзлиригә күмүчлиридин қуйма мәбудларни,
 Өз әкли ойлап чиққан бутларни ясиди;
 Буларниң һәммиси һүнәрвәнниң әжри, халас;
 Бу кишиләр тоғрилиқ: «һәй, инсан қурбанлиғини
 қилғучилар, мозайларни сөйүп қоюңлар!»
 дейилиду. □ ■

³ Шуңа улар сәһәрдики бир парчә булуттәк,
 Тездин ғайип болидиған таң сәһәрдики шәбнәмдәк,
 Хамандин қара қуюнда учқан пахалдәк,
 Түңлүктин чиққан ис-түтәктәк *тездин* йоқап кетиду.

⁴ Бирақ Мисир зиминидин тартип Мән Пәрвәрдиғар
 сениң Худайиң болғанмән;
 Сән Мәндин башқа һеч Илаһни билмәйдиған
 болисан;
 Мәндин башқа қутқузғучи йоқтур. ■

⁵ Мән чөл-баяванда, қурғақчиликниң зиминида сән
 билән тонуштум;

⁶ Улар озукландурулуп, тоюнған,
 Тоюнғандин кейин көңлидә тәкәббурлишип кәткән;
 Шуңа улар Мени унтуған. ■

⁷ Әнди Мән уларға ширдәк болиман;
 Илпиздәк уларни йол бойида пайлап күтимән;

⁸ Күчүклиридин мәһрум болған ейиқтәк Мән уларға
 учрап,

□ **13:2** «Бу кишиләр тоғрилиқ: «һәй, инсан қурбанлиғини қилғучилар, мозайларни сөйүп қоюңлар!» дейилиду» — башқа бир тәржимиси: «У кишиләр тоғрилиқ: «Мана, қурбанлиқ қилғучи адәмләр мозайларни сөйүп қоюватиду!» — дейилиду» — яки башқилар. Бирақ ибраний тилини чүшиниш тәс болғини билән, тилшунасларниң йеқинқи тәтқиқатлири бойичә, бу айәт дәрвәқә «инсан қурбанлиғи»ни көрситиши мүмкин. ■ **13:2** нош. 8:6 ■ **13:4** 2Сам. 22:32; Зәб. 17:32; Йәш. 43:11; нош. 12:10 ■ **13:6** Қан. 32:15; нош. 8:14

Жүрәк чависини титиветимән;
Уларни чиши ширдәк нәқ мәйданда йәветимән;
Даладики һайванлар уларни житиветиду.

⁹ Сениң һалакитиң, и Израил, дәл Маңа қарши чиққанлиғиң,
Йәни Ярдәмчиңгә қарши чиққанлиғиңдин ибарәттур.

¹⁰ Әнди барлиқ шәһәрлириңдә саңа қутқузғучи болидиған падишасиң қени?

Сениң сорақчи-һакимлириң қени?

Сән булар тоғрилиқ: «Маңа падиша вә шаһзадиларни тәқдим қилғайсән!» дәп тилигән әмәсму? —

¹¹ Мән ғәзивим билән саңа падишани тәқдим қилғанмән,

Әнди уни ғәзипим билән елип ташлидим. □ ■

¹² Әфраимниң қәбиһлиги чиң орап-қачиланған;

Униң гунайи жуғлинип сақланған; □

¹³ Толғақ басқан аялниң азаплири униңға чүшиду;

У әқилсиз бир оғулдур;

□ **13:11** «Мән ғәзивим билән саңа падишани тәқдим қилғанмән, әнди уни ғәзипим билән елип ташлидим» — Израил Қанаан зиминини егиливалғандин тартип, Худа уларға йетәкчилик вә сотчилик қилидиған «батур һакимлар» яки «сотчи-қутқузғучи» дегән ихласмән батурларни айрим-айрим тәминләп бәргән еди. Израил Худаниң бу «айрим-айрим тәқсимати»дин нарази болуп, Самуил пәйғәмбәрниң дәвридә Худадин падиша («муқим» сулалә түзүми) тикләшни тилигән. Худа Самуил пәйғәмбәр арқилиқ уларниң тәливини: «Маңа ишәнмәсликкә баравәр» дәп наразилиғини көрситип, андин ахирида Израилниң биринчи падишаси Саулни тиклигән («1Сам.» 8-12-баплар) ■ **13:11** 1Сам. 8:5; 15:23; 16:1 □ **13:12** «Әфраимниң қәбиһлиги чиң орап-қачиланған; униң гунайи жуғлинип сақланған» — демәк, униң барлиқ қәбиһлик-гуналири Худаниң жазашилиши үчүн убдан сақланмақта.

Чүнки балияткүниң ағзи ечилганда, у хазир болмиған!□

14 Мән бәдәл төләп уларни тәһтисараниң күчидин қутулдузимән;

Уларға һәмжәмәт болуп өлүмдин қутқузимән;

Әй, өлүм, сениң вабалириң қени?!

Әй, тәһтисара, сениң һалакәтлириң қени?!

Мән буниңдин пушайман қилмаймән!□ ■

15 Әфраим қериндашлири арисидә «мевилик» болсиму,

Шәриқтин бир шамал чиқиду,

□ **13:13** «Балияткүниң ағзи ечилганда, у хазир болмиған!»

— яки «балияткүниң ағзи ечилганда, у чиқмайду!». □ **13:14**

«тәһтисара» — өлгәнләрниң роһлири баридиған жай. «... Әй, өлүм, сениң вабалириң қени?! Әй, тәһтисара, сениң һалакәтлириң қени?! Мән буниңдин пушайман қилмаймән!» — алимлар бу

айәт үстидә икки хил пикирдә. Бәзиләр мундақ тәржимә қилиду: — «Мән уларни тәһтисараниң күчидин қутулдурамдимән? Мән уларни өлүмдин қутқузамдимән? Әй, өлүм, вабалириңни чиқар! Әй, тәһтисара, һалакәтлириңни чиқар! Мән уларға (Исраилға) һеч рәһим қилмаймән».

Бу тәржимә алди-кәйнидики айәтләргә маслашқан болсиму, биз жуқуриқи тәржимигә қайилмиз. Чүнки: (1) ибраний тилида айәтниң биринчи жүмлисидә соал жүклимиси йоқ, у аддий бир «баян жүмлә». (2) Худа Ношия пәйғәмбәр арқилиқ бәргән бир нәччә бешарәтләрдә, Исраилға болған қаттиқ әйивини йәткүзүши билән тәң күтүлмигән йәрдин Исраилға чоң үмүтләрниму көрситиду (мәсилән, 1:9-10, 8:11); (3) Инжилда расул Павлус бу айәтләрни шундақ чүшәндүрүп бериду («1Кор.» 15:55-56, «Вәһ.» 20:13-14ни көрүң); (4) текстниң иккинчи қисминиң тәржимиси: «Мән (Өзүм) саңа һалакәт болимән, и тәһтисара!... саңа ваба болимән, и өлүм! Мән силәргә һеч рәһим қилмаймән» болуш еһтималға бәк йеқин.

Йәнә мүмкинчилиги барки, айәтниң әң ахирқи қисми: «Мән Өзүмни һеч айимаймән!» дегән мәнидә болиду — демәк, Худа Исраилни қутқузуш үчүн һәр қандақ бәдәл төләшкә тәйярду.

■ **13:14** Йәш. 25:8; 1Кор. 15:55

Йэни Пэрвэрдигарниң чөл-баявандин чиққан бир шамили келиду;
 Әфраимниң булиқи қуруп кетиду, униң су беши қағжирап кетиду;
 У шамал ғэзнисидики барлиқ нәпис қача-қучиларни булаң-талаң қилиду. □

14

¹ Самарийэниң өз гунайи өз зиммисигә қоюлиду;
 Чүнки у өз Худасиға бойнини қаттиқ қилған;
 Улар қилич билән жиқилиду,
 Бовақлири парә-парә қилип чеқиветилиду,
 Намилдар аяллири йериветилиду. ■

Исраилниң кэлгүсидә товва қилиши, қутқузулуп әслигә кәлтүрүлүши

² И Исраил, Пэрвэрдигар Худайиңниң йениға иккиләнмәй қайтип кәл!

Чүнки өз қәбиһлигиң билән путлишип жиқилғансән. ■

³ Өзүңлар билән биллә сөзләрни епкелиңлар,
 Пэрвэрдигарниң йениға қайтиңлар;

Униңға: — «Барлиқ қәбиһликни кәчүргәйсән,
 Шапаәт билән бизни қобул қилғайсән,

□ **13:15** «Әфраим қериндашлири арисидә «мевилик» болсиму» — «Әфраим» дегән исимниң өзи «мевилик» дегән мәнидә. Мошу айттики «мевә» пәрзәнтләрни көрситиду (14-айәтниму көрүң). «Шәриқтин бир шамал чиқиду» — Қанаанға (Пәләстингә) нисбәтән әң дәһшәтлик шамал шәриқ шамилидур. Уларни набут қилидиған Асурийә қошуни дәрвәқә шәриқтин келиду. «Ғэзнисидики нәпис қача-қучилар» — Әфраимдики «келишкән чокан-қизлар»ни көрситишиму мүмкин (16-айәтниму көрүң). ■ **14:1** Нош. 10:14

■ **14:2** Нош. 12:7

Шуниң билән биз Саңа ләвлиримиздики «буқа қурбанлиқлар»ни тутимиз — дәнлар.□

4 — «Асурийә бизни қутқузмайду,

Атларға минмәймиз;

Биз һәргиз өз қолимиз ясиғиниға: — «Худайимиз!» демәймиз;

Чүнки Сәндинла житим-йесирлар рәһим-шәпқәт тапиду».□

5 — Мән уларни «арқиға чекинишлири»дин сақайтимән,

Мән уларни чин көңлүмдин халап сөйимән;

Чүнки Мениң ғәзивим униңдин янди.

6 Мән Израилға шәбнәмдәк болиман;

У нилупәрдәк бәрқ уриду,

Йилтизлири Ливан кедир дәриғидәк йилтиз тартиду;

7 Униң бихлири шахлап йейилиду,

Униң гезәллиги зәйтун дәриғидәк,

Пуриғи Ливан кедириниңкидәк болиду.

8 Хәлиқ қайтип келип, униң сайиси астида олтириду;

Улар зираәтләрдәк яшнайду,

Үзүм телидәк чечәкләйду;

Ливанниң шараплири ағзида қалғандәк, есидә шерин қалиду. □

□ **14:3** «...«буқа қурбанлиқлар»ни тутимиз — «буқа қурбанлиқлар» Худаға атап беғишлинидиған «көйдүрмә қурбанлиқ»лар ичидә әң қиммәтлик қурбанлиқ еди. Мошу йәрдә көчмә мәнидә ишләткән, әлвәтгә. У «ләвлиримиздики мол ибадәт-мәдһийә»ни көрситиду. Башқа бир хил тәржимиси: «ләвлиримиздики мевини тутимиз». □ **14:4** «Чүнки Сәндинла

житим-йесирлар рәһим-шәпқәт тапиду» — бу сөз Һошияниң балилириниң өз дадиси билән болған кәчүрмишини әкс әтүргән болиду. □ **14:8** «Ливанниң шараплири ағзида қалғандәк, есидә шерин қалиду» — ибраний тилида: «Униң

әсләтмиси Ливандики шарапниңкидәк болиду».

⁹ Эфраим: «Мениң бутлар билән йәнә немә карим!» — дәйдиған болиду.

«Мән униңға жавап беримән, униңдин хәвәр алимән!

«Мән япйешил бир қариғайдурмән».

«Сениң мевәң Мәндиндур!»[□]

¹⁰ Ким дана болуп, бу ишларни чүшинәр? Чечән болуп, буларни биләр?

Чүнки Пәрвәрдигарниң йоллири дурустур,

Һәққанийлар уларда маңиду;

Бирақ итаәтсизләр уларда путлишип жиқилиду. ■

[□] **14:9** «Эфраим: «Мениң бутлар билән йәнә немә карим!» — дәйдиған болиду» — башқа бир хил тәржимиси: «У (Худа Эфраимға) «И Эфраим, Мениң бутлар билән немә алақәм болсун!» — дәйду». ■ **14:10** Пәнд. 10:29

Муқеддес Калам (кирил йезиқ)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Cyrillic script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5